

**KESKI-ikäisten identiteetin kehittyminen ja sen yhteydet
elämäntapahtumiin**

**Anna-Liisa Liski ja Laura Määttä
Pro gradu -tutkielma
Psykologian laitos
Jyväskylän yliopisto
Toukokuu 2014**

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO

Psykologian laitos

LISKI, ANNA-LIISA & MÄÄTTÄ, LAURA: Keski-ikäisten identiteetin kehittyminen ja sen yhteydet elämäntapahtumiin.

Pro gradu -tutkielma, 37 s.

Ohjaaja: Katja Kokko

Psykologia

Toukokuu 2014

Tutkimuksessa tarkasteltiin keski-ikäisten identiteetin kehittymistä, eli sen pysyvyyttä tai muutosta sekä elämäntapahtumien yhteyttä niihin. Aineistona käytettiin suomalaista Lapsesta aikuiseksi – pitkäikäistutkimusta: 42 ja 50-vuotiaiden identiteettihaastattelua (n=216–243) ja 50-vuotiaiden elämänhistorian kalenteria (n=274). Tutkimuksen teoreettinen viitekehys oli Marcian identiteettiteoria, joka rakentuu neljästä identiteetti-alueesta: selkiintymättömästä, omaksutusta, etsivästä ja saavutetusta. Tämän lisäksi identiteetti jakautuu osa-alueisiin, joista tässä tutkittiin politiikkaa, elämäntapahtumia, työtä, elämäntyyliä, parisuhdetta ja vanhemmuutta. Näiden ohella tarkasteltiin osa-alueista rakennettua kokonaisidentiteettiä. Lisäksi tutkittiin tyypillisiä ja poikkeuksellisia elämäntapahtumia, jotka ovat aiemmissa tutkimuksissa olleet yhteydessä identiteetin muutoksiin. Nämä olivat solmitut avo- tai avioliitot, avo- tai avioerot, lasten muutto pois kotoa, sekä työttömyys. Tutkimuksen kohteena olivat myös kriittiset ja yllättävät elämäntapahtumat, jotka olivat oma tai läheisen sairastuminen, onnettomuuteen tai rikoksen uhriksi joutuminen ja kuolema. Identiteetin osa-alueiden identiteetti-alueissa ilmeneviä sukupuolieroja tarkasteltiin χ^2 -riippumattomuustestillä ja identiteetti-alueiden muutosta McNemarin testillä. Kokonaisidentiteetin muutosta testattiin toistomittausten MANOVA:lla. Elämäntapahtumien ja identiteetin muutosten välisiä yhteyksiä tutkittiin multinomisella logistisella regressioanalyysillä.

Tulokset osoittivat, että kokonaisidentiteetti etenee keski-ikässä kohti saavutettua identiteettiä, mutta kehittymisen suunta vaihtelee identiteetin eri osa-alueilla. Identiteetin osa-alueilla ilmeni pysyvyyttä etenkin saavutetussa ja omaksutussa identiteetissä ikävaiheesta toiseen. Poliittisessa identiteetissä esiintyi selkiintymättömyyden pysyvyyden ohella miehillä saavutetun ja naisilla omaksutun identiteetin kasvua. Etsintä oli keski-ikässä vähäistä, mutta sitä esiintyi elämäntyyli-identiteetissä. Elämäntapahtumista ero parisuhteesta, rikoksen uhriksi joutuminen, onnettomuudet ja sairastumiset olivat yhteydessä identiteetin muutoksiin. Merkitseviä yhteyksiä ilmeni erityisesti työidentiteetissä, mutta myös poliittisessa ja elämäntapahtumidentiteetissä. Saavutetun identiteetin pysyvyys tai siihen siirtyminen oli tyypillistä eri elämäntapahtumien yhteydessä. Selkiintymättömän identiteetin pysyvyys tai siihen siirtyminen olivat yhteydessä parisuhteen päättymiseen. Tulostemme perusteella etenkin kriittisillä ja yllättävillä elämäntapahtumilla voi olla yhteyttä identiteetin kehittymiseen. Tutkimustuloksia voidaan soveltaa identiteetin kehittymisen ymmärryksen lisäämisessä. Keski-ikäisten elämäntapahtumien ja identiteetin välisten yhteyksien tutkiminen on ollut aiemmin vähäistä, joista tutkimuksemme toi arvokasta tietoa.

Avainsanat: identiteetti, identiteetin kehittyminen, identiteetin taantuma, MAMA- ja FAPA-sykli, tyypilliset ja poikkeukselliset elämäntapahtumat, kriittiset ja yllättävät elämäntapahtumat

SISÄLLYS

1. JOHDANTO	1
2. TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN	9
2.1. Tutkittavat	9
2.2. Menetelmät ja muuttujat	10
2.3. Aineiston analysointi	14
3. TULOKSET	15
3.1. Kuvailevaa tietoa	15
3.2. Identiteetin kehittyminen eri osa-alueilla	18
3.3. Identiteetin osa-alueiden pysyvyys ja muutos.....	23
3.4. Kokonaisidentiteetin pysyvyys ja muutos.....	25
3.5. Elämäntapahtumien yhteys identiteetin kehittymiseen.....	25
4. POHDINTA	26
LÄHTEET	32

1. JOHDANTO

Identiteetin kehittymistä on kuvattu jatkuvana (Erikson, 1982; Kroger, 2007), sykleittäin etenevänä tai ajoittain taantuvana prosessina (Fadjukoff, 2007; Kroger, 1996; Marcia, 1980, 2002; Pulkkinen & Kokko, 2000; Stephen, Fraser, & Marcia, 1992). Identiteetti kuvaa ihmisen henkilökohtaista kasvuprosessia, jossa ympäristö vaikuttaa siihen, millainen mahdollisuus hänellä on muodostaa, kehittää, vahvistaa, kyseenalaistaa tai muuttaa näkemyksiään. Identiteettiin sitoutumisen vahvuus ja etsinnän tai kriisin olemassaolo vaihtelevat eri elämänvaiheissa ja -alueilla (Marcia, 1980). Identiteetin etsintä ja pohdinta vähenee aikuisuudessa, ja lähestyttäessä keski-ikää sen kehittyminen etenee kohti kypsymistä, jolloin elämän eri osa-alueisiin sitoudutaan yhä enemmän (Cramer, 2004; Fadjukoff, 2007; Fadjukoff, Pulkkinen, & Kokko, 2005; Pulkkinen & Kokko, 2000; Whitbourne & Van Manen, 1996). Ideologisilla osa-alueilla on kuitenkin havaittu identiteettiin sitoutumattomuutta vielä aikuisiässä (Fadjukoff, 2007; Fadjukoff ym., 2005; Kroger & Haslett, 1991; Pulkkinen & Kokko, 2000).

Identiteetin kehittyminen on nähty erityisesti nuoruuden kehitystehtävänä (Erikson, 1982). Aiempi tutkimustieto (Marcia, 1964, 1966, 1980) on pohjautunut etenkin nuoruuteen ja varhaisaikuisuuteen. Viime vuosikymmenen aikana kiinnostus aikuisiän identiteetin kehittymiseen on kuitenkin kasvanut (Kroger, 2000; Marcia, 2002), ja esimerkiksi suomalaiset identiteettitutkimukset ovat tuottaneet tästä tärkeää tutkimustietoa (Fadjukoff, 2007; Fadjukoff ym., 2005; Pulkkinen & Kokko, 2000). Keski-iän identiteetin kehittymisestä tiedetään yhä vähän, vaikka keski-ikä on kestoaltaan pitkä ja monipuolinen elämänvaihe. Tästä johtuen tutkimuksemme tarkoituksena oli selvittää identiteetin kehittymistä keski-iässä ja sitä, ilmeneekö identiteetissä pysyvyyttä tai muutosta 42-vuotiaasta 50-vuotiaaksi. Pyrimme tuomaan tietoa myös siitä, onko kyseisen ikävälän elämäntapahtumilla yhteyttä identiteetin kehittymiseen. Elämäntapahtumien yhteydestä identiteetin kehittymiseen on vain vähän aiempaa tutkimustietoa. Valitsimme tarkasteluun keski-ikäisille tyypillisiä ja poikkeuksellisia elämäntapahtumia, jotka liittyivät työelämään, parisuhteeseen ja lapsiin. Lisäksi tarkastelimme kriittisiä ja yllättäviä elämäntapahtumia, kuten sairastumista, onnettomuuksia, rikoksen uhriksi joutumista ja kuolemaa.

Ihmisellä on tarve tuntea jatkuvuutta läpi elämän ja pyrkiä löytämään elämällensä tarkoitusta sekä järjestystä (Erikson, 1982). Eri teoreetikot ovat aikojen kuluessa käyttäneet identiteetistä erilaisia käsitteitä, mutta niihin kaikkiin on sisältynyt ajatus sisäisestä tasapainottelusta itsen ja muiden välillä (Erikson, 1982; Kroger, 1989; Marcia, 1980). Tämän tasapainottelun lopputuloksena on kokemus identiteetistä. Identiteettiä määrittävät Eriksonin (1982) mukaan biologiset

ominaisuudet ja henkilöhistoria mutta myös kulttuuri ja historialliset olosuhteet, jossa elämme. Erikson loi identiteetin kehittymiselle teoreettisen rakenteen, joka toimi pohjana myöhemmälle identiteettitutkimukselle. Hänen kaksijakoisuuteen perustuvan vaiheteoriansa mukaan identiteettiä kuvasi nuoruudessa identiteettirooleihin sitoutumisen ja roolihajaannuksen välinen vaihtelu, joiden tutkimukselle Marcia (1964, 1966) loi empiirisen pohjan luomalla neljä identiteettiäluokkaa. Hänen tavoitteenaan oli testata Eriksonin teoriaa empiirisesti, ja kuvata identiteettiin sitoutumisen tyyplejä aiempaa monipuolisemmin (Marcia 1980, 1987). Marcian (1980) identiteettiäluokat perustuvat kahteen kriteeriin: identiteetin sitoutumisen vahvuuteen sekä etsinnän tai kriisin olemassaoloon (taulukko 1), johon myös tämä tutkimus perustui.

TAULUKKO 1. Neljän eri identiteettiäluokan arvioimisen kriteerit (Marcia, 1980).

Identiteettiäluokka	Sitoutumisen vahvuus (+/-)	Etsinnän/kriisin olemassaolo (+/-)
Selkiintymätön	- / + menneisyydessä	-
Omaksuttu	+	-
Etsivä	-	+
Saavutettu	+	+

Marcian (1966) teorian identiteettiäluokat ovat selkiintymätön ja etsivä identiteetti (etsinnän/kriisin olemassaolo) sekä omaksuttu ja saavutettu identiteetti (sitoutumisen vahvuus). Selkiintymätön identiteetti on hänen mukaansa kehittymättömin ja lapsenomaisin, jolloin ihmisellä ei ole selkeää näkemystä arvoistaan, toiveistaan ja tarpeistaan. Marcian (2002) mukaan nuoruudessa alkanut erillisyyssuhteessa muihin ihmisiin voi johtaa keski-ikässä Eriksonin (1982) kuvailemaan lamaantumiseen tai eheytyttömyyteen. Mallory (1989) lisäsi myöhemmin, että identiteetin selkiintymättömyyteen liittyy ennustamattomuus, läheisten ihmissuhteiden vältteleminen ja hauraat puolustusmekanismit. Marcian identiteettiäluokkien pohjalta tehdyissä myöhemmissä tutkimuksissa on huomattu, että selkiintymättömyys näyttäytyy erityisesti poliittisissa ja elämäntarkastuksellisissa kysymyksissä lähestyttäessä keski-ikää (Fadjukoff, 2007, Fadjukoff ym., 2005; Pulkkinen & Kokko, 2000).

Ihminen, jolla on etsivä identiteetti muokkaa aktiivisesti omaa näkemystään ja pyrkii johdonmukaistamaan ajatteluaan, vaikka hän ei ole sitoutunut identiteettiin (Marcia, 1966). Identiteetin etsintä on tyypillistä nuoruudessa ja se vähenee lähestyttäessä keski-ikää. Malloryn (1989) mukaan itsenäisyys ja sanallinen lahjakkuus, mutta myös kapinallisuus, ahdistus ja itsetarkkailu ovat tyypillisiä ominaisuuksia niille, joilla on etsivä identiteetti. Etsivä identiteetti on

siirtymävaihe, josta todennäköisesti siirrytään saavutettuun identiteettiin tulevaisuudessa, mikäli ympäristö on siihen otollinen (Marcia, 2002). Omaksuttuun tai selkiintymättömään identiteettiin siirrytään, mikäli etsintää ei tueta tai siitä seuraa rangaistus.

Identiteetin etsiminen on tärkeää, ja se edeltää saavutettua identiteettiä (Marcia, 1966), joka on nähty tutkimuksissa kypsimpänä identiteettiluokkana (esim. Berzonsky & Adams, 1999; Kroger 2003a; Marcia, 1987; Waterman, 1999). Saavutetun identiteetin on todistettu olevan hyvinvoinnin vahva voimavara niin nuoruudessa kuin aikuisuudessa (Berzonsky, 2003; Kahn, Zimmerman, Csikszentmihalyi, & Getzels, 1985; Meeus, Iedema, Helsen, & Vollenbergh, 1999), sillä se edellyttää omaa pohdintaa ja aiempien identiteettirakenteiden kyseenalaistamista. Ne, joilla on saavutettu identiteetti myöhäisnuoruudessa, ylläpitävät todennäköisemmin läheisiä ihmissuhteita myös aikuisuudessa, ovat generatiivisia keski-iässä ja persoonaltaan eheitä vanhuudessa (Marcia, 2002). Ne joilla on saavutettu identiteetti arvostavat itsenäisyyttä, heillä on selkeä ja yhtenäinen persoonallisuus ja he käyttäytyvät eettisesti johdonmukaisesti (Mallory, 1989). He ovat myös lämpimiä, ymmärtäväisiä ja tuotteliaita, ja pystyvät tarkastelemaan myös omaa käytöstään. Marcian (2002) mukaan niille, joilla on saavutettu ja etsivä identiteetti on yhteistä se, että he ovat joustavampia ja kypsempinä kuin ne, joilla on omaksuttu tai selkiintymätön identiteetti.

Identiteettiin sitoutumista voi tapahtua myös ilman etsintää (Marcia, 2002; Pulkkinen & Kokko, 2000). Ihminen, jolla on omaksuttu identiteetti on sisäistänyt lähiympäristönsä arvot niitä kyseenalaistamatta, jolloin avoimuus erilaisuudelle, uusille kokemuksille ja ajatuksille on vähäistä (Marcia, 1966). Malloryn (1989) mukaan omaksutulle identiteetille on tyypillistä moralistisuus ja tyytyväisyys itsen, mutta samalla myös itsen puolustaminen ja konservatiivisuus. Marcian (1987, 2002) mukaan he luovat pinnallisia ja stereotyyppisiä ihmissuhteita, joista puuttuu intiimiys. He myös asettuvat perinteisiin rooleihin ja eivät hyväksy erilaisuutta kovin helposti, sillä heidän arvonsa eivät perustu etsimiseen tai muutokseen. Marcia (1980) toi esille, että osalla heistä on mahdollisuus siirtyä myöhemmin saavutettuun identiteettiin, kun taas vakaita arvoja kannattavat pitäytyvät omaksutussa identiteetissä. Keski-iässä tämä voi näyttäytyä esimerkiksi tavanomaisuutena: aiemman sukupolven ja läheisten ihmisten perinteiden kunnioittamisena ja niiden siirtämisenä seuraavalle sukupolvelle.

Identiteettiä tarkastellaan tutkimuksissa myös osa-alueittain. Tutkijat eivät ole tosin vuosien kuluessa päätyneet yksimielisyyteen identiteetin osa-alueiden lukumäärästä ja sisällöstä, mutta työidentiteetin asema on ollut varsin vakiintunut (Porfeli, Lee, Vondracek, & Weigold, 2011). Marcian (1966) mukaan identiteettiluokkia määrittää se, millainen suhde ihmisellä on ympäristönsä osa-alueisiin, kuten ihmisiin, työhön, elämäntavoihin ja politiikkaan. Eriksonin (1982) tavoin Marcia (1966) korosti työidentiteetin ja ideologisten identiteettien merkitystä, joista hän jakoi

ideologiset identiteetit politiikan ja elämänkatsomuksen osa-alueisiin. Myöhemmin identiteetin osa-alueiden tarkastelua laajennettiin ihmisten välisiä suhteita koskettaviin osa-alueisiin (Grotevant, Thorbecke, & Meyer, 1982). Marcia (1980) piti tärkeänä myös kulttuuristen olosuhteiden huomioimista. Tässä tutkimuksessa tarkasteltiin Marcian (1964, 1966) alkuperäisessä teoriassa mukana olleita poliittista, elämänkatsomus- ja työidentiteettiä, ja myöhemmässä identiteettitutkimuksessa mukaan tulleita parisuhde-, vanhemmuus- ja elämäntyyli-identiteettejä.

Identiteettiluokkien lisäksi identiteettiä tarkastellaan tutkimuksissa myös kokonaisidentiteettinä, jolla kuvataan ihmisille tyypillisiä piirteitä identiteettiluokkien muodostaman kokonaisuuden avulla. Sen määritelmä on ollut tutkimuksissa ajoittain epäselvä, ja etenkin haastattelijan kliiniseen arvioon perustuvaa luokittelua on kritisoitu sen luotettavuudesta (van Hoof, 1999). Kokonaisidentiteetti voidaan rakentaa eri tavoin: on mahdollista keskittyä tutkijalle keskeiseen identiteetin osa-alueeseen tai osa-alueisiin, tai vaihtoehtoisesti kaikki identiteetin osa-alueet voidaan nähdä tutkimuksen kannalta yhtä tärkeinä (Kroger, 2003a, 2003b). Kokonaisidentiteetti tulisi Marcian (2001) mukaan koota painottamalla kulttuurin kannalta tärkeitä osa-alueita, sillä arvostukset vaihtelevat eri ajankohtina. Kokonaisidentiteetti kehittyy tutkimusten mukaan ajan myötä kohti omaksuttua tai saavutettua identiteettiä (Fadjukoff ym., 2005; Pulkkinen & Kokko, 2000).

Identiteettiin sitoutuminen vahvistuu aikuisiässä, mille on saatu tukea useissa eri tutkimuksissa (Cramer, 2004; Fadjukoff, 2007; Fadjukoff ym., 2005; Pulkkinen & Kokko, 2000; Whitbourne & Van Manen, 1996). Tutkimuksissa omaksutun ja saavutetun identiteetin osuuksien on todettu kasvavan vanhetessa tai pysyvän samana mittauskerrasta toiseen (Fadjukoff, 2007; Pulkkinen & Kokko, 2000). Fadjukoffin (2007) tutkimuksessa identiteettiin sitoutuminen korostui etenkin työ-, parisuhde- ja elämäntyyli-identiteeteissä, mutta sen sijaan ideologisissa identiteeteissä selkiintymättömyys oli tyypillistä vielä keski-iässä. Saadut tulokset ovat yhdensuuntaisia kansainvälisten tutkimusten kanssa; esimerkiksi Cramerin (2004) tutkimuksessa saavutetun identiteetin osuus kasvoi vanhetessa, ja suurin osa identiteetin muutoksista oli tapahtunut keski-ikäen mennessä. Whitbourne ja Van Manen (1996) päätyivät myös samansuuntaisiin tuloksiin poikkileikkaustutkimuksessa, jossa tutkittiin 20–40-vuotiaiden aikuisten identiteettiä. Vanhemmille kohorteille oli tyypillisempää identiteetin kehittyminen kohti saavutettua ja omaksuttua identiteettiä.

Identiteettiteoriaa on lähestytty eri näkökulmista ja siitä on esitetty eriäviä näkemyksiä (Waterman, 1999). Uudempi tutkimustieto on muokannut vanhoja näkemyksiä ja monipuolistanut niitä vuosien kuluessa. Marcian (1966) alkuperäinen identiteettiluokkiin pohjautuva teoria on saanut osakseen kritiikkiä kehityksellisesti hierarkkisesta näkemyksestä sekä rakennevaliditeettiin liittyvistä ongelmista, kuten siitä, mittaavatko identiteettiluokat identiteettiä tarpeeksi kattavasti (Meeus ym., 1999; Schwartz, 2002; van Hoof, 1999; Waterman, 1999). Esimerkiksi Schwartz

(2002) tunnusti 1960-luvun identiteettiiluokkia koskevan tutkimuksen läpimurroksen, mutta kannatti aiemman tutkimustiedon yhdistämistä uudemman tutkimustiedon pohjalta luotuihin teoreettisiin malleihin (esim. Berconzy & Adams, 1999; Schwartz, 2001; Schwartz & Montgomery, 2002). Useassa identiteettiiluokkien olemassaoloa ja kehityskulkuja jäljittävässä tutkimuksessa identiteettiiluokat on vahvistettu empiirisesti (Schwartz, 2001; Waterman, 1999). Kroger ja Marcia (2011) ovat myös tuoneet myöhemmin esille, että huomiota on syytä kiinnittää sekä pitkän aikavälin tarkasteluihin että ihmisten erillisiin kehityskulkuihin, jotka on todennettu useissa tutkimuksissa (Kroger, 1996, 2000; Meeus ym., 1999; Sneed, Krauss, Whitbourne, & Culang, 2006; Stephen ym., 1992; Van Hoof, 1999).

Identiteetin kehittymistä voidaan tarkastella sitoutumisen vahvistumisen sekä etsintää tai kriisiä sisältävän taantuvan kehityksen näkökulmasta. Tukea molemmille kehityssuunnille on löydetty useissa eri tutkimuksissa, etenkin identiteetin osa-alueita koskevassa tarkasteluissa (Cramer, 2004; Kroger & Green, 1996; Pulkkinen & Kokko, 2000; Whitbourne & Van Manen, 1996). Esimerkiksi Meeus ym. (1999) kuvasivat omaksuttua ja saavutettua identiteettiä kehittymisen päätepisteinä. He korostivat, että saavutetun identiteetin osuus kasvaa, kun taas omaksutun ja selkiintymättömän osuudet vähenevät aikuisiässä. Myös identiteetin taantumaa on tuotu esille aikuisikään liittyvänä ajoittaisena kehityspolkuna (Kroger, 1996; Kroger & Green, 1996). Taantuvaa kehitystä on selitetty tutkimuksissa esimerkiksi ihmisen pyrkimyksenä palata takaisin selvittämään aiempiin kehitysvaiheisiin liittyviä haasteita tai ongelmia (Winnicott, 1975). Stephen ym. (1992) ovat viitanneet tutkimuksiin, joiden mukaan taantuminen voi johtua identiteetin arvioinnin ja mittaamisen ongelmista tai siitä, että ihmisillä on taipumusta arvioida valintojaan myöhemmin uudelleen. Identiteetin taantumasta on saatu viitteitä esimerkiksi Krogerin ja Greenin (1996) tutkimuksessa, joka antoi tukea tämän lisäksi myös identiteettiin sitoutumisen vahvistumiselle vanhetessa: suurin osa ihmisistä siirtyi joko saavutettuun tai etsivään identiteettiin. Etsivään identiteettiin siirtymiseen liittyi useimmiten tyytymättömyyttä vanhoihin arvoihin (esim. onneton työssä), uuden kulttuurin tai tiedon kohtaamista (esim. naisasialiike) sekä kriittisiä elämäntapahtumia (esim. puolison kuolema).

Kroger (1996) on jäsentänyt identiteetin eri kehityspolkuja kolmella eri käsitteellä: epätasapainolla (saavutetusta luokasta etsivään), vahvistumisella (etsivästä luokasta näkemyksen vahvistumiseen) ja selkiintymättömyydellä (mistä tahansa luokasta selkiintymättömään). Krogerin mukaan siirtymä saavutetusta omaksuttuun identiteettiin kuvasi siirtymää vakaaseen ja turvalliseen identiteettiin, mikäli ihmisen henkilökohtaiset tai ympäristötekijät ehkäisivät etsintäprosessia. Krogerin esittämä epätasapaino-käsite muistuttaa läheisesti MAMA-sykliä (moratorium-achievement-moratorium-achievement), jossa ihmisen identiteetti vaihtelee saavutetun ja etsivän

tilan välillä (Marcia, 2002; Pulkkinen & Kokko, 2000; Stephen ym., 1992). Marcia (2002) arvioi, että MAMA-sykli voi kestää kuukausista noin kymmeneen vuoteen ja erilaiset identiteetin epätasapainoa aiheuttavat elämäntapahtumat saattavat johtaa taantuvaan kehitykseen identiteetin eri osa-alueilla. FAFA-sykli (foreclosure-achievement-foreclosure-achievement), puolestaan kuvaa identiteetin vaihtelua saavutetun ja omaksutun identiteetin välillä (Pulkkinen & Kokko, 2000). MAMA- ja FAFA -syklejä on käsitelty aiemmissa tutkimuksissa lähinnä teoreettisesti (Marcia, 2002; Stephen ym., 1992), ja esimerkiksi Pulkkinen ja Kokon (2000) tutkimuksessa ei saatu riittävästi empiiristä tukea syklien olemassaololle.

Identiteetin kehittymisen tutkimuksessa ei ole päädytty yksimielisyyteen sukupuolierojen olemassaolosta. Osassa tutkimuksista on löydetty enemmän samankaltaisuuksia kuin eroavaisuuksia (Archer, 1993), mutta tutkimukset ovat myös puoltaneet erojen olemassaoloa (Kroger, 1997; Meeus ym., 1999; Whitbourne & Van Manen, 1996). On esimerkiksi havaittu, että naisilla on varhaisemmin saavutettu identiteetti kuin miehillä, ja tätä on selitetty naisten varhaisemmalla fyysisellä kehityksellä (Kroger, 1997; Kroger & Marcia, 2011). Tutkimuksissa on myös todettu, että naisilla on miehiä useammin saavutettu parisuhde- ja työidentiteetti (Fadjukoff, 2007; Goossens, 2001). Miehillä saavutettu identiteetti on ollut naisia tyypillisempää puolestaan poliittisessä identiteetissä, jossa naisilla taas selkiintymättömyys on ollut tyypillisempää (Goossens, 2001). Cramerin (2000) tutkimuksessa sukupuoli moderoi persoonallisuuden ja identiteetin välistä yhteyttä siten, että sukupuolieroja ei tullut esille saavutetussa ja omaksutussa identiteetissä, toisin kuin etsivässä ja selkiintymättömässä identiteetissä. Miehillä selkiintymättömyyteen liittyi epätasapainoisuutta ja ahdistuneisuutta, naisilla puolestaan vetäytyneisyyttä ja masentuneisuutta. Miehillä etsintään liittyi avoimuus uusille kokemuksille, mutta naisilla se ei ollut yhteydessä persoonallisuuteen. Sukupuolten välisiä eroja tutkittaessa on huomattava, että tulokset saattavat liittyä mittaushetkeen eivätkä välttämättä kerro naisten ja miesten eriävistä kehityskuluista. Tarkastelussa on myös otettava huomioon tutkimusajankohta ja sukupuoliroolien monipuolistuminen yhteiskunnassa.

Identiteetin kehittymiseen vaikuttavat sekä ihmisen henkilökohtaiset kyvyt työstää asioita että ympäristö, jossa hän elää (Erikson, 1982). Keski-ikäisille tyypillisiä ympäristöön liittyviä muutoksia ovat esimerkiksi isovanhemmiksi tuleminen, lasten muutto pois kotoa, omien vanhempien ja muiden läheisten kuolemat sekä omien uratavoitteiden saavuttaminen (Lachman 2004; Schaie & Willis, 2002; Willis & Reid, 1999). Suomalaisille tärkeitä elämän osa-alueita keski-ikässä ovat erityisesti parisuhteeseen, perheeseen ja työhön liittyvät tekijät. Heille on tyypillistä elää parisuhteessa (avo- tai avioliitossa), mutta myös eroaminen on suhteellisen yleistä (Kontula, 2013; Pulkkinen, 2010). Perhe on todettu tärkeimmäksi ja työ toiseksi tärkeimmäksi elämän osa-alueeksi,

tosin keski-iässä työn merkitys on pudonnut neljänneksi tärkeimmäksi ystävien ja vapaa-ajan jälkeen (Pulkinen & Polet, 2010). Perhe-elämän elämäntapahtumat koskettavat keski-ikäistä esimerkiksi lasten itsenäistymisenä ja muuttamisena pois kotoa (Schaie & Willis, 2002). Tämä voi nostaa vanhempien parisuhteen jälleen keskiöön, minkä seurauksena parisuhteen laatu saattaa parantua. Pariskunta saattaa myös huomata kasvaneensa erilleen ja sen myötä erota.

Elämäntapahtumien yhteyttä identiteettiin ja sen kehittymiseen on tarkasteltu monista eri näkökulmista ja erilaisia yhteyksiä on tunnistettu (Cramer, 2004; Helson, Steward, & Ostrove, 1995; Kroger & Green, 1996; Whitbourne & Van Manen, 1996), mutta lisätutkimukselle on tarvetta. Tutkimuksissa on tunnistettu perheeseen ja parisuhteeseen liittyvien elämäntapahtumien yhteyksiä eri identiteetti-alueisiin. Esimerkiksi vakaa parisuhde, avioliitto ja vanhemmuus on liitetty omaksuttuun identiteettiin, kun taas avioero, puolison kuolema ja naimattomuus etsivään ja selkiintymättömään identiteettiin (Helson ym., 1995; Whitbourne & Van Manen, 1996). Näiden tapahtumien yhteyttä on tarkasteltu myös suhteessa identiteetin muutoksiin. Esimerkiksi Krogerin ja Greenin (1996) tutkimuksessa avioliiton solmiminen ja lasten saaminen olivat yhteydessä omaksuttuun identiteettiin siirtymiseen, kun taas avioero oli yhteydessä etsivään identiteettiin siirtymiseen. Cramerin (2004) tutkimuksessa keski-ikäisten hyvät suhteet puolisoon ja perheeseen, työmenestys sekä yhteiskunnallinen aktiivisuus ennustivat siirtymää saavutettuun identiteettiin. Yhteydet riippuvat myös siitä, mitä identiteetin osa-alueita tarkastellaan, sillä esimerkiksi Krogerin ja Greenin (1996) tutkimuksessa sama tapahtuma, kuten avioliiton solmiminen, oli yhteydessä sekä omaksuttuun elämäntapahtumien identiteettiin että saavutettuun parisuhdeidentiteettiin siirtymiseen. Näin ollen elämäntapahtumien yhteyksiä identiteetin osa-alueilla tapahtuviin muutoksiin olisi syytä tarkastella enemmän ja yksityiskohtaisemmin.

Työelämä on suomalaisille tärkeä elämän osa-alue. Kokon (2010a) mukaan vakaa työura on tyypillisistä keski-iässä ja sukupuolten välillä ilmenee eroja siten, että naisilla vaihteleva työura on tyypillisempää kuin miehillä. Työttömyys johtuu useimmiten määräaikaisista työsuhteista, mutta osaltaan myös konkurssista, irtosanomista tai irtisanoutumisesta. Se voidaan nähdä stressitekijänä ihmiselle, ja työttömyydellä on todettu olevan erilaisia yhteyksiä moniin psyykkisiin ongelmiin, kuten ahdistukseen ja masennukseen (McKee-Ryan, Song, Wanberg, & Kinicki, 2005). Työttömyys voi myös aiheuttaa ongelmia useilla elämän osa-alueilla, kuten perhe-elämässä ja parisuhteessa. Näiden lisäksi työttömyydellä on tunnistettu olevan negatiivinen yhteys työhön sitoutumiseen sekä sen etsintään (Meeus, Decovic & Iedema, 1997). Työttömyyden yhteyksiä identiteetin muutoksiin ei ole juuri aiemmin tutkittu, mutta työuran vakaus on tutkimuksissa ollut yhteydessä omaksuttuun identiteettiin (Whitbourne & Van Manen, 1996).

Ihmisten elämään voi kuulua myös kriittisiä ja yllättäviä elämäntapahtumia, joiden merkitystä ihmiselle on arvioitu erilaisissa tutkimuksissa. Oma tai läheisen vakava sairastuminen tai läheisen kuolema voivat johtaa elämän uudelleenarviointiin (Aldwin & Levenson, 2001; Saari, 2000; Saari ym., 2009). Esimerkiksi lapsen kuoleman myötä vanhempi saattaa joutua pohtimaan vanhemmuuttaan uudelleen (Brotherson, 2000), ja vanhempien parisuhde voi ajautua kriisiin tai lähentyä (Riches & Dawson, 1996). Saaren (2009) mukaan kriittinen tai yllättävä kokemus aiheuttaa elämänarvojen ja entisen maailmankatsomuksen muutosta. Esimerkiksi työ, ammatti, omaisuus ja raha menettävät usein merkitystään, ja perheen sekä ihmissuhteiden merkitys kasvaa. Nämä muutokset ovat suhteellisen pysyviä. Myös oma vakava sairastuminen voi vaikuttaa ihmisen kokemukseen itsestään. Tämä ilmeni Paynen (2009) tutkimuksessa, jossa keski-ikäiset naiset kokivat muuttuneensa sairastumisen myötä. Sairastuminen oli muun muassa vaikuttanut heidän elämäänsä fyysisinä rajoitteina, haastavana roolimutoksena hoivajaista hoivattavaksi ja ongelmina parisuhteessa. Keskeistä oli kuitenkin naisten toive siitä, ettei sairaus määritteli heitä.

Edellä esiteltyjen tutkimusten lisäksi tutkimusta on tehty jonkin verran myös kriittisten ja yllättävien elämäntapahtumien ja identiteetin muutosten välisistä yhteyksistä. Kriittinen, tasapainoa järkyttävä elämäntapahtuma voi johtaa lyhyempikestoiseen taantumiseen aiempaan identiteettiin (Marcia, 2002). Läheisten ihmisten, kuten puolison, vanhempien tai lasten kuolema, saattaa vaikuttaa identiteetin kehittymiseen. Esimerkiksi Anthis (2002a, 2002b) toi esille, että erilaiset stressaavat elämäntapahtumat ovat yhteydessä identiteettiin sitoutumisen ja etsinnän määrän muutoksiin. Kuolemantapaukset, oma tai lähimmäisen sairastuminen tai onnettomuuteen joutuminen olivat yhteydessä identiteetin etsinnän lisääntymiseen ja identiteettiin sitoutumisen vähenemiseen aikuisiässä. Viitteitä parisuhteeseen vaikuttavien yllättävien elämäntapahtumien yhteydestä identiteetin kehittymiseen on löydetty muun muassa Krogerin ja Greenin (1996) tutkimuksessa, jossa puolison kuolema oli yhteydessä etsivään parisuhdeidentiteettiin siirtymiseen.

Tämän tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää keski-ikäisen identiteetin kehittymistä, jolla tarkoitamme identiteetin pysyvyyttä ja muutosta. Tutkimuksessa käytettiin pohjana aiemmin esiteltyä Marcian (1966, 1980) identiteettiteoriaa ja sen pohjalta mukailtuja identiteetin osa-alueita, jotka olivat poliittinen, elämäntarkastus-, työ-, parisuhde-, vanhemmuus- ja elämäntyyli-identiteetti. Tarkastelimme identiteettiä sekä kokonaisuutena että osa-alueiden näkökulmasta, jotta saisimme yleiskuvan sen kehittymisestä sekä huomioisimme myös mahdolliset osa-alueiden eriävät kehityskulut. Tutkimuksemme käsitti kolme tutkimuskysymystä. Ensimmäiseksi tutkimme, ilmenikö identiteetin osa-alueiden (poliittinen, elämäntarkastus-, työ-, parisuhde-, vanhemmuus- ja elämäntyyli-identiteetti) identiteettiin siirtymisen, omaksuttu, etsivä ja saavutettu sekä kokonaisidentiteetissä pysyvyyttä tai muutosta 42-vuotiaasta 50-vuotiaaksi. Pysyvyydellä

tarkoitamme tutkittavien identiteetti luokkien ja kokonaisidentiteetin säilymistä samana mittauskerrasta toiseen. Oletimme aiempien tutkimustulosten mukaan, että kokonaisidentiteetti etenee kohti saavutettua identiteettiä (Fadjukoff ym., 2005; Pulkkinen & Kokko, 2000), mutta identiteetin kuudella eri osa-alueella oletimme esiintyvän vaihtelua (Kroger, 1996; Stephen ym., 1992; van Hoof, 1999), ja etenkin ideologisissa identiteeteissä (politiikka ja elämänkatsomus) poikkeuksellista kehittymistä (Fadjukoff, 2007; Fadjukoff ym., 2005; Pulkkinen & Kokko, 2000). Tarkastelimme myös, löytyykö aineistosta MAMA- ja FAFA-sykleihin viittaavia muutoksia (Marcia, 2002; Pulkkinen & Kokko, 2000; Stephen, ym., 1992).

Toiseksi tutkimme, oliko aikuisiän tyypillisillä, poikkeuksellisilla, kriittisillä ja yllättävillä elämäntapahtumilla yhteyttä identiteetti luokkien pysyvyyteen tai muutokseen kyseisellä ikävälillä. Valitsimme tarkastelun kohteeksi elämäntapahtumia, jotka ovat ajankohtaisia keski-ikäisille (Lachman, 2004; Schaie & Willis, 2002; Willis & Reid, 1999) ja/tai joiden on aiemmissa tutkimuksissa osoitettu liittyvän identiteetin muutokseen (esim. Anthis, 2002a, 2002b; Cramer, 2004; Kroger & Green, 1996). Näitä olivat keski-ikäisille tyypilliset ja poikkeukselliset elämäntapahtumat liittyen parisuhteeseen, perheeseen ja työhön. Tämän lisäksi valitsimme tarkasteluun kriittiset ja yllättävät elämäntapahtumat. Kolmantena tutkimme mahdollisia sukupuolieroja edellä esitellyissä kysymyksissä. Aiemmat tutkimukset ovat päätyneet eriäviin tuloksiin sukupuolierojen olemassaolosta (Archer, 1993; Fadjukoff, 2007; Kroger, 1997; Meeus ym., 1999; Whitbourne & Van Manen, 1996), ja tästä johtuen otimme sukupuolen tarkastelussa huomioon.

2. TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN

2.1. Tutkittavat

Tutkimuksemme oli osa Lapsesta aikuiseksi -pitkäikäistutkimusta (JYLS), jonka Lea Pulkkinen aloitti vuonna 1968 (Pulkkinen, 1996). Jyväskylän kansakouluista otettiin satunnaisotos, joka koostui kahdestatoista kansakoulun toisesta luokasta. Yhteensä näillä luokilla oli 173 tyttöä ja 196 poikaa. Otoksesta suurin osa oli syntynyt vuonna 1959 (93.5 %). Kaikki tutkittavat olivat syntyperältään suomalaisia. Aineistonkeruuta toteutettiin, kun tutkittavat olivat 8-, 14-, 20-, 27-, 33-

, 36-, 42- ja 50-vuotiaita. Otokseen kuului 42-vuotiaana 343 henkilöä, 186 miestä ja 157 naista (6 henkilöä oli kuollut ja 20 kieltäytynyt osallistumasta), joista tutkimukseen osallistui miehistä 151 (81 %) ja naisista 134 (85 %) (Pulkkinen ym., 2003). Vuoteen 2009 mennessä 12 henkilöä oli kuollut ja 34 kieltäytyi osallistumasta, jolloin käytettävissä oleva otos oli 50-vuotiaana 323 henkilöä, 174 miestä ja 149 naista, joka oli 88 % alkuperäisestä otoksesta. Käytettävissä olevasta otoksesta tutkimukseen osallistui 271 henkilöä, 144 miestä (83 %) ja 127 naista (85 %). (Metsäpelto ym., 2010). Tässä tutkimuksessa käytimme 42- ja 50-vuotiaiden psykologisen haastattelun (42-vuotiaana $n = 257$, miehiä 131 ja naisia 126, 50-vuotiaana $n = 227$, miehiä 116 ja naisia 111) yhteydessä toteutettua identiteettihaastattelua. Identiteettiaineiston otoskoko vaihteli tutkimuksessamme osa-alueittain 42- ja 50-vuoden iässä ($n = 216\text{--}243$). Käytimme myös 50-vuotiaana haastattelun yhteydessä täytettyä elämänhistorian kalenteria ($n = 274^1$), joista miehiä oli 145 (53 %) ja naisia 129 (47 %). Otoksen vertailu Tilastokeskuksen tietoihin kyseisestä ikäluokasta osoitti sen edustavan kattavasti vuonna 1959 syntyneitä suomalaisia (Metsäpelto ym., 2010; Pulkkinen ym., 2003).

Esittelemme tutkittavien taustatiedot vain 42-vuotiailta niissä yhteyksissä, joissa 50-vuotiaiden tiedot olivat hyvin samankaltaisia (Pulkkinen ym., 2003; Metsäpelto ym., 2010). Tutkittavista 42-vuotiaana naimisissa oli yhteensä 60 %, miehistä 58 % ja naisista 63 %. Naimattomia oli yhteensä 24 %, miehistä 27 % ja naisista 20 % (Pulkkinen ym., 2003), ja 50-vuotiaana enää kymmenesosa. Avioeron kohdanneita oli yhteensä 31 %, miehistä 15 % ja naisista 17 %, kun asumuserossa tai avioeron jälkeisessä tilassa eli 50-vuotiaista kymmenesosa. Tavallisin lasten määrä oli kaksi. Työttömiä puolestaan oli 42-vuotiaana 9 %, miehistä 12 % ja naisista 6 %. Miehillä (48 %) tavallisin ammatillinen koulutus oli kouluasteinen ja naisilla (43 %) opistoasteinen ammattitutkinto. Korkeakoulututkinnon oli suorittanut 12 % tutkittavista, miehistä 9 % ja naisista 13 %.

2.2. Menetelmät ja muuttujat

Tutkittaville postitettiin 42- ($n = 280$, $m = 147$, $n = 133$) ja 50-vuotiaana ($n = 270$, $m = 143$, $n = 127$) elämäntilannekysely, joka sisälsi monipuolisesti tutkittavien elämään liittyviä aihealueita, kuten perhesuhteita, koulutusta, elämäntyytyväisyyttä ja terveystietoisuutta (Metsäpelto ym.,

¹ Otos ($n = 274$) on suurempi kuin käytettävissä oleva otos ($n = 271$), koska kolmen tutkittavan osalta tietoja täydennettiin jälkikäteen.

2010; Pulkkinen ym., 2003). Tämän jälkeen heille toteutettiin puolistrukturoitu psykologinen haastattelu, jonka yhteydessä tutkittavat täyttivät useita itsearviointilomakkeita. Haastattelun yhteydessä täytettiin myös elämänhistorian kalenteri. Haastattelun teemoja olivat tunteiden säätely, minäkäsitys, identiteetti, keski-ikä elämänvaiheena, terveystyöskentely, parisuhde, lapset ja perhe-elämä, työ, omat vanhemmat ja muut ihmissuhteet. Sekä 42- että 50-vuotiaana haastattelu toteutettiin Jyväskylän yliopiston psykologian laitoksella tai tutkittavan valitsemassa paikassa, kuten esimerkiksi hänen kotonaan, ja se kartoitti monipuolisesti tutkittavien elämän eri osa-alueita (Metsäpelto ym., 2010; Pulkkinen ym., 2003). Haastattelijat olivat psykologian loppuvaiheen opiskelijoita tai valmistuneita psykologeja, jotka olivat saaneet erillisen haastattelukoulutuksen tehtävään. Tässä tutkimuksessa käytettiin haastatteluosion viisiosaista Marcian (1966) Identity Status Interview -menetelmää 42 ja 50-vuotiaana, sekä 50-vuotiaana haastattelun yhteydessä täytettyä elämänhistorian kalenteria (Axinn, Pearce, & Ghimire, 1999; Caspi ym., 1996; Kokko, Pulkkinen, & Mesiäinen, 2009; Räikkönen, 2012).

Identiteetti

Marcian (1966) Identity Status Interview -menetelmää hyödyntävään identiteettihaastattelun kuului kysymyksiä identiteetin kuudelta eri osa-alueelta, ja ne käsittelivät elämäntutkimusta (elämäntutkimusidentiteetti), poliittista ideologiaa (poliittinen identiteetti), ammatillista uraa (työidentiteetti), läheisiä ihmissuhteita (parisuhdeidentiteetti), vanhemmuutta (vanhemmuusidentiteetti) ja elämäntyyliä (elämäntyyli-identiteetti). Identiteetin osa-alueita kartoitettiin seuraavilla kysymyksillä: a) ”Kertoisitko millainen on henkilökohtainen uskonnollinen katsomuksesi tai muu elämäntutkimuksesi (esim. ateismi, antroposofia)?”, b) ”Kertoisitko millainen on oma poliittinen tai yhteiskunnallinen näkemyksesi?”, c) ”Kertoisitko millainen on käsityksesi siitä, mitä haluat parisuhteelta?”, d) ”Kertoisitko millainen on sinun käsityksesi siitä, mitä kuuluu vanhemmuuteen?”, e) ”Mikä merkitys työllä on sinulle?”, f) ”Kertoisitko, millainen on se elämäntyyli, jonka mukaan haluat elää ja toimia, siis järjestää elämäsi, ja niistä asioista, joita haluat sisällyttää elämääsi?”. Jos käsityksen vahvuus tai selkeys ei ilmennyt vastauksista eri osa-alueilla esitettiin lisäkysymys: ”Kuinka vahva tai selkeä tämä katsomuksesi on?”

Ensimmäiseksi haastattelija arvioi neliportaisella luokitteluasteikolla (1 = heikko, ei omaa suhdetta, 2 = epävarma, 3 = jonkin verran vahva, selkeä, 4 = vahva, selkeä), miten vahva tai selkeä haastateltavan näkemys esimerkiksi elämäntutkimuksesta oli (Fadjukoff, 2007). Tämän jälkeen haastateltavilta, joilla oli käsitys, kysyttiin, miten he olivat päätyneet näkemyksiinsä, kuten esimerkiksi muiden ihmisten avulla tai käymällä läpi henkilökohtaisen pohdintaprosessin.

Haastateltavalta kysyttiin: ”Miten olet päätenyt siihen katsomukseen, joka sinulla on? Kertoisitko vähän enemmän?” Lisäkysymyksenä voitiin esittää: ”Oletko joutunut kyseenalaistamaan tai puolustamaan näkemystäsi?” tai ”Jos olet katsomuksestasi epävarma, kuinka ajankohtaista ja tärkeää sinulle asian pohtiminen on?”

Toiseksi haastattelija arvioi haastateltavan identiteetti-alueen kysymysten perusteella ja koodasi vastaukset kolmiportaisella luokitteluasteikolla (1 = ei ole pohtinut katsomustaan, 2 = on pohtinut tai pohtii vähän/jonkin verran, 3 = on pohtinut tai pohtii paljon). Jos haastateltava oli epävarma tai hänellä ei ollut selkeää käsitystä kysytystä, hän oli identiteetiltään selkiintymätön. Jos hän pohdiskeli asiaa haastatteluhetkellä paljon, mutta ei ollut vielä sitoutunut mihinkään käsitykseen, hän oli identiteetiltään etsivä. Ne, jotka eivät olleet muodostaneet mielipidettään omakohtaisen pohdinnan kautta, vaan olivat saaneet vaikutteita kotoa, puolisolta tai vallitsevasta ajattelutavasta, olivat identiteetiltään omaksuttuja. Jos henkilöllä oli vahva oma näkemys, ja siihen liittyi omakohtaista pohdintaa, haastateltavalla katsottiin olevan saavutettu identiteetti. Jokaisen tutkittavan identiteetti-alue arvioitiin siis kahden kriteerin avulla, jotka olivat a) identiteettiin sitoutumisen vahvuus ja b) etsinnän tai kriisin olemassaolo tai sen puuttuminen (Fadjukoff ym., 2005). Näitä kriteerejä hyödyntäen muodostettiin neljä lopullista identiteetti-aluea: selkiintymätön (– [tai menneisyydessä +] etsintä, – sitoutuminen), omaksuttu (– etsintä, + sitoutuminen), etsivä (+ etsintä, – sitoutuminen) ja saavutettu (+ etsintä, + sitoutuminen).

Koodauksen arvioinnissa käytettiin yhteisymmärrykseen pyrkivää koodausta, jossa vertailtiin ja korjattiin eri vaiheissa mukana olevien haastattelijoiden ja koodaajien näkemyksiä, ja pyrittiin muodostamaan mahdollisimman yhtenäinen näkemys tutkittavien vastauksista (Fadjukoff, 2007). Luokittelun tarkisti haastattelijan jälkeen 1–2 koodaajaa, jotka saivat kokonaisnäkemysnäkökulmasta käydessään läpi kaikki, eri haastattelijoiden tekemät haastattelut. Jos heidän näkemyksensä poikkesi haastattelijan tekemästä koodauksesta, he saattoivat perustellusti muuttaa identiteetti-alueen kuunneltuaan haastattelun nauhoitteen jälkikäteen. Tutkittaville tehtiin 42 ja 50 vuoden iässä ylimääräinen luotettavuuteen perustuva koodaus, jossa haastattelijan ja koodaajien välinen yhteisymmärrys koodauksesta oli 86 % 42-vuotiaana ja 83 % 50-vuotiaana. Puolet koodaukseen liittyvistä erimielisyyksistä liittyi haastattelijan omiin vaikeuksiin tulkita, oliko tutkittavan sitoutuminen peräisin muilta vai perustuiko se tutkittavan omaan pohdintaan (Fadjukoff, 2007).

Kokonaisidentiteettiä tarkasteltiin sekä jatkuvana että kategorisena muuttujana. Jatkuva kokonaisidentiteetti laskettiin yhdistämällä identiteetin kuusi eri osa-alueita keskenään ja luomalla kuusiportainen asteikko (-6/+6) kuvaamaan kokonaisidentiteettiä (Fadjukoff, 2007). Aluksi annettiin jokaiselle identiteetin osa-alueelle luokitus (esim. 1 = saavutettu, 0 = etsivä ja omaksuttu ja -1 = selkiintymätön), josta laskettiin kokonaisidentiteetti, jonka minimipistemäärä oli -6 ja

maksimipistemäärä +6. Kokonaisidentiteetti määräytyi sen mukaan, miten monella osa-alueella tutkittava omasi saman identiteettiluokan. Esimerkiksi jos tutkittavalla oli neljällä tai useammalla eri osa-alueella omaksuttu identiteetti, voitiin katsoa hänellä olevan omaksuttu identiteetti. Jos vastaajalla oli parisuhteessa, vanhemmuudessa, työssä ja elämäntyyliin saavutettu identiteetti, niin hänen kokonaisidentiteettinsä oli saavutettu identiteetti. Koodasimme myös identiteetin kuudelle eri osa-alueelle perustuvan kategorisen kokonaisidentiteetti-muuttujan. Jos vähintään neljällä identiteetin osa-alueella oli sama identiteettiluokka, siitä tuli kokonaisidentiteetin luokitus. Ne joilla tämä ei toteutunut, luokiteltiin sitoutumisen perusteella kahteen luokkaan (sitoutuneet = saavutettu ja omaksuttu, sitoutumattomat = selkiintymätön ja etsivä) siten, että vähintään neljällä osa-alueella oli joko sitoutumista tai sitoutumattomuutta ilmentäviä identiteettiluokkia. Niille, joilla mikään kriteereistä ei täytynyt tai sitoutumista ja sitoutumattomuutta oli yhtä paljon, ei määritelty kokonaisidentiteettiä. Heidät jätettiin tarkastelun ulkopuolelle (42-vuotiaana: 11.5 %, n = 21 ja 50-vuotiaana: 9.4 %, n = 28).

Elämäntapahtumat

Elämäntapahtumien tarkasteluun käytettiin tässä tutkimuksessa elämänhistorian kalenteria (Life History Calendar), jota voidaan käyttää apuvälineenä, kun halutaan kerätä takautuvasti tietoa tutkittavien eri ikävaiheessa kokemista elämäntapahtumista. (Axinn ym., 1999; Caspi ym. 1996; Kokko ym., 2009; Räikkönen, 2012). Elämänhistorian kalenterin avulla voidaan kerätä tietoa tapahtumien ajankohdasta, ajoittumisesta, jaksottumisesta, kestosta ja erilaisten elämäntapahtumien liittymisestä toisiinsa (Räikkönen, 2012). Tässä tutkimuksessa tietoa kerättiin tutkittavilta 50 vuoden iässä, jolloin heiltä kysyttiin takautuvasti tietoa menneistä elämäntapahtumista. Tarkastelimme 42- ja 50-vuotiaille tyypillisiä ja poikkeuksellisia elämäntapahtumia eri elämän osa-alueilla koskien parisuhdetta (onko solminut avo- tai avioliiton tai eronnut), vanhemmuutta (lasten muutto pois kotoa) ja työttömyyttä (epävakaa tai vakaa työura). Tarkastelimme myös kriittisiä ja yllättäviä elämäntapahtumia (oma tai läheisen sairastuminen, onnettomuuteen tai rikoksen uhriksi joutuminen ja läheisen kuolema). Elämänhistorian kalenterissa elämäntapahtumat esitetään riveillä, ja ikävuodet 42–50 sarakkeilla. Kalenteriin merkittiin kunkin elämäntapahtuman kohdalle kirjainkoodilla sen alkamis- tai tapahtumisajankohta iän mukaan. Kalenteriin pystyi kirjoittamaan myös lisähuomautuksia tarpeen mukaan. Tässä tutkimuksessa tarkasteltiin edellä esiteltyjen elämäntapahtumien yhteyttä identiteetin muutoksiin eri osa-alueilla.

2.3. Aineiston analysointi

Tilastolliset analyysit toteutettiin SPSS for Mac 20- ja SPSS for Windows 20 -ohjelmalla. Tutkimme kaikissa tilastollisissa analyseissa myös mahdollisia sukupuolten välisiä eroja. Aluksi tarkasteltiin erikseen sekä identiteetin osa-alueiden luokitusten että elämäntapahtumien jakaantumista 42 ja 50 vuoden iässä frekvenssi- ja prosenttijakaumilla sekä ristiintaulukoinnilla. Mittauskertojen välisiä identiteetin osa-alueiden jakaumaeroja tarkasteltiin χ^2 -riippumattomuustestillä. Osa-alueiden (poliittinen, työ-, elämänkatsomus-, elämäntyyli-, parisuhde- ja vanhemmuusidentiteetti) osittaisista pienistä solufrekvensseistä johtuen χ^2 -riippumattomuustestiodotukset eivät täyttyneet, joten käytimme tarkkaa testiä. Emme lähteneet identiteettiluokkien itsenäisen merkityksen vuoksi yhdistämään niitä keskenään (selkiintymätön, omaksuttu, etsivä, saavutettu). Jos χ^2 -testitulokset oli tilastollisesti merkitsevä, tutkimme mukautettujen standardoitujen jäännöksillä (käytämme jatkossa lyhennettä MSJ), missä soluissa oli tilastollisesti merkitseviä yhteyksiä. Jos saatu arvo oli suurempi kuin 1.96 tai pienempi kuin -1.96, niin luvun ollessa positiivinen solussa oli tilastollisesti merkitsevästi enemmän havaintoja kuin voisi pelkän sattuman puolesta odottaa, ja luvun ollessa negatiivinen solussa oli tilastollisesti merkitsevästi vähemmän havaintoja kuin voisi pelkän sattuman puolesta odottaa (Bergman, Magnusson, & El-Khoury, 2003). Raportoimme arvot, jotka olivat suurempia kuin yli 1.96 tai pienempiä kuin -1.96. Identiteetin osa-alueiden luokitusten muutosten arvioimiseen käytettiin kahden riippuvan otoksen muutosta mittaavaa McNemarin testiä (Siegel, 1988). Alkuperäisistä identiteettiluokituksista muodostettiin testiä varten dikotomisista muuttujia (esim. 1 = saavutettu, 0 = selkiintymätön, omaksuttu, etsivä). Samoin FAFA- ja MAMA-sykliden mahdollista olemassaoloa tarkasteltiin muodostamalla kaksiluokkaisia muuttujia identiteetin eri osa-alueista, joilla tutkittiin siirtymiä saavutetusta omaksuttuun tai etsivään identiteettiin (MAMA: 3 = etsivä, 4 = saavutettu, FAFA: 2 = omaksuttu, 4 = saavutettu).

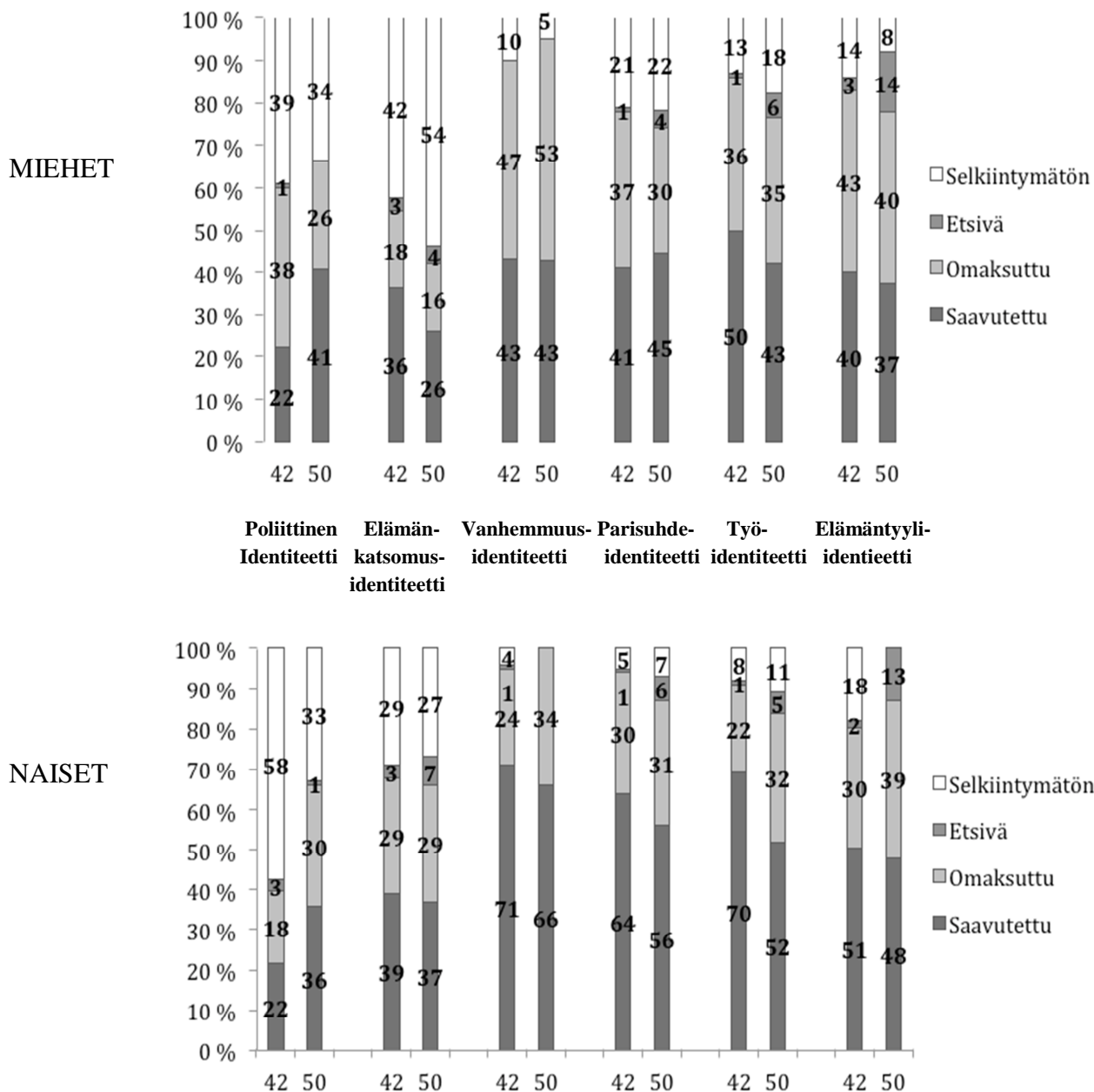
Kategorista kokonaisidentiteettiä tutkittiin χ^2 -riippumattomuustestillä. Kokonaisidentiteettiä mallinnettiin myös jatkuvalla muuttujalla (asteikko -6/+6), joka kuvasi selkiintymätön-saavutettu - ulottuvuutta, jossa negatiiviset arvot ilmensivät ulottuvuuden selkiintymätöntä ja positiiviset arvot saavutettua päätä. Jatkuvan kokonaisidentiteetin (-6/+6) mahdollisten muutosten tarkasteluun käytettiin toistomittausten MANOVA:a, joka mittaa mittauskertojen välisiä eroja. Elämäntapahtumien yhteyttä identiteetin osa-alueiden muutoksiin tutkittiin multinomisella logistisella regressioanalyysillä. Menetelmän avulla pyritään luomaan malli, jossa kategorisen muuttujan jakautumista luokkiin pyritään ennustamaan (Nummenmaa, 2009). Tätä varten

tarkastelluista elämäntapahtumista (kuolemantapaukset, lasten kotoa poismuuttaminen, solmitut liitot, erot, onnettomuudet ja sairastumiset ja rikoksen uhriksi joutuminen) muodostettiin dikotomisia muuttujia (1 = tapahtuma ikävuosien 42 ja 50 välillä, 0 = ei tapahtumaa ikävuosien 42 ja 50 välillä). Lisäksi työttömyyttä mallinnettiin työuran vakautta kuvaavalla muuttujalla, joka sisälsi tiedon oliko henkilö kokopäivätyössä, opiskelemassa tai työttömänä, sekä kunkin tilanteen keston (Pulkinen ym., 2003). Muuttujassa oli alun perin kolme luokkaa: epävakaata (työttömyyttä ja epävakaata), vaihteleva (perhekeskeisyys, epävakaisuus ja myöhäisempi koulutus) ja vakaa (yksi tai useampi monivuotinen työpaikka ja vain lyhyitä työttömyysjaksoja) työura. Näistä luokista yhdistimme epävakaan ja vaihtelevan, jotta saimme muodostettua dikotomisen muuttujan kuvaamaan työttömyyttä (1 = työttömyyttä ikävuosien 42 ja 50 välillä ja 0 = ei työttömyyttä ikävuosien 42 ja 50 välillä).

3. TULOKSET

3.1. Kuvailevaa tietoa

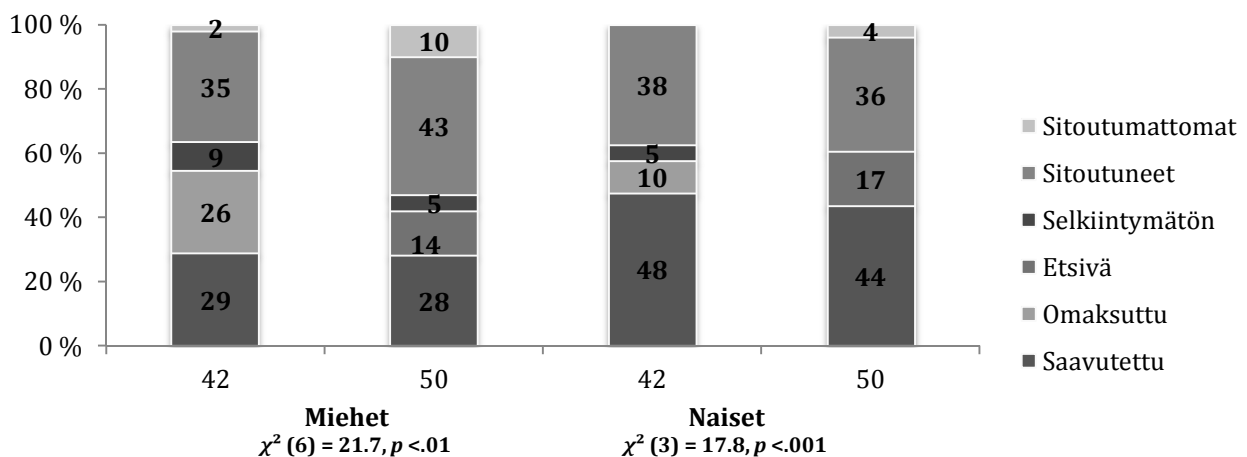
Testasimme mahdollisia sukupuolieroja identiteetin osa-alueiden (poliittinen, elämäkatsomus-, vanhemmuus-, parisuhde-, työ-, ja elämäntyyli-identiteetti) luokituksissa (selkiintymätön, omaksuttu, etsivä ja saavutettu) χ^2 -riippumattomuustestillä. Kuviossa 1 esitellään nämä suhteelliset osuudet sukupuolittain 42 ja 50 vuoden iässä. Tulosten mukaan ainoastaan 42-vuotiaiden miesten ja naisten *poliittisessa identiteetissä* ilmeni sukupuolieroja ($p < .001$). Kuten kuviossa 1 on nähtävissä, miehistä noin 40 %:lla oli omaksuttu tai selkiintymätön, ja naisista oli yli puolella selkiintymätön identiteetti 42-vuotiaana. *Elämäkatsomus-identiteetissä* sukupuolieroja esiintyi ainoastaan 50-vuotiaana ($p < .001$), jolloin miehistä reilulla puolella ja naisista vajaalla kolmanneksella oli selkiintymätön identiteetti. Lisäksi miehistä neljäsosalla ja naisista vastaavasti vajaalla 40 %:lla oli saavutettu identiteetti.

KUVIO 1. Identiteetin kuuden osa-alueen jakautuminen sukupuolittain tarkasteltuna 42 ja 50 vuoden iässä (%) (n = 216–243).

Sukupuolieroja ilmeni myös *vanhemmuusidentiteetissä* 42- ja 50-vuotiaana ($p < .001$). Miehistä noin 40 %:lla ja naisista vastaavasti noin 70 %:lla oli saavutettu identiteetti kummassakin ikävaiheessa. Lisäksi miehistä noin puolella oli omaksuttu identiteetti kummassakin ikävaiheessa. Miehet ja naiset erosivat tilastollisesti merkitsevästi toisistaan myös *parisuhdeidentiteetissä* 42- ($p < .001$) ja 50-vuotiaana ($p < .05$). Miehistä reilulla 40 %:lla ja naisista reilulla puolella oli saavutettu identiteetti kummassakin ikävaiheessa. Lisäksi selkiintymättömyyttä ilmeni miehistä viidesosalla ja

naisista vajaalla kymmenesosalla kummassakin ikävaiheessa. *Työidentiteetissä* esiintyi tilastollisesti merkitseviä eroja ainoastaan 42-vuotiaana ($p < .05$), jolloin miehistä puolella ja naisista 70 %:lla oli saavutettu identiteetti. Tämän lisäksi miehistä reilulla kolmanneksella ja naisista noin viidesosalla oli omaksuttu identiteetti. *Elämäntyyli-identiteetissä* sukupuolieroja esiintyi ainoastaan 50-vuotiaana ($p < .05$), jolloin miehistä reilulla 40 %:lla oli omaksuttu tai saavutettu, ja naisista noin puolella saavutettu identiteetti. Lisäksi noin kymmenesosalla miehistä oli selkiintymätön identiteetti, kun naisista ei yhdelläkään. Kategorisen kokonaisidentiteetin tarkasteluissa puolestaan ilmeni, että miehille tyypillisin oli sitoutunut (vähintään neljällä osa-alueella sekä omaksuttua että saavutettua identiteettiä) ja naisille saavutettu kokonaisidentiteetti 42 ja 50 vuoden iässä (kuvio 2).

KUVIO 2. Kokonaisidentiteetit sukupuolittain tarkasteltuna 42 ja 50 vuoden iässä (42-vuotiaana miehet $n = 106$, naiset $n = 109$ ja 50-vuotiaana miehet $n = 44$, naiset $n = 65$).

Taulukossa 2 esitellään elämäntapahtumien esiintyvyyttä 42- ja 50-vuoden iässä. Testasimme myös mahdollisia sukupuolieroja 42- ja 50-vuotiaana χ^2 -riippumattomuustestillä. Keski-ikäisistä miehistä ja naisista kolmannes oli kokenut lapsen muuton pois kotoa, vajaa viidennes oli solminut uuden avo- tai avioliiton ja noin 12 % oli eronnut puolisoistaan. Lähipiirissä tapahtuneita kuolemantapauksia esiintyi noin puolella. Sukupuolierot olivat tilastollisesti merkitseviä ($p < .05$), ja lähipiirissä tapahtuneen kuolemantapauksen oli kohdannut 43 % miehistä ja 56 % naisista. Onnettomuuksia ja sairastumisia oli kohdannut noin reilu kolmannes tutkittavista. Sukupuolierot olivat tilastollisesti merkitseviä ($p < .001$). Onnettomuuksia tai sairastumisia oli kohdannut neljännes miehistä ja puolet naisista. Rikoksen uhriksi joutuminen kosketi noin 10 % tutkittavista.

Työttömyyttä, eli epävakaita tai vaihtelevia työuria ilmeni vajaalla neljänneksellä miehistä ja naisista.

TAULUKKO 2. Elämäntapahtumien lukumäärät ja suhteelliset osuudet sukupuolten yhteistarkastelussa 42–50 vuoden iässä.

	0			1			2			3 tai enemmän		
	m	n	% yht.	m	n	% yht.	m	n	% yht.	m	n	% yht.
Lasten muutto	99	85	66.9	45	43	32.0	2	1	1.1	0	0	0
Liitot	94	93	81.7	21	18	17.0	2	1	1.3	0	0	0
Erot	102	99	87.8	14	13	11.8	1	0	0.4	0	0	0
Kuolemantapaukset*	82	57	50.7	30	46	27.7	24	18	15.3	9	8	6.2
Onnettomuudet ja sairaudet **	110	64	63.5	25	36	22.3	7	20	9.9	3	9	4.4
Rikoksen uhriksi joutuneet	132	115	90.1	12	11	8.4	1	2	1.1	0	1	0.4
Työttömyys	108	92	76.0	30	33	24.0						

* $p < .05$, ** $p < .001$ sukupuolierojen tilastollinen merkitsevyys χ^2 -riippumattomuustestauksessa.

3.2. Identiteetin kehittyminen eri osa-alueilla

Testasimme identiteetin osa-alueiden mittauskertojen välistä riippuvuutta χ^2 -riippumattomuustestillä (kuvio 3 ja 4). Testitulokset olivat merkitseviä jokaisella identiteetin osa-alueella, ja siirryimme tarkastelemaan mukautettuja standardoituja jäännöksiä (MSJ). Raportoimme arvot, jotka olivat suurempia kuin 1.96 tai pienempiä kuin -1.96. Mikäli vain toisen sukupuolen arvo oli merkitsevä, raportoimme sen rinnalle myös toisen sukupuolen vertailevan arvon.

Poliittisessa identiteetissä sekä miehillä että naisilla ilmeni erittäin merkitsevää riippuvuutta ikävaiheesta toiseen. MSJ-tarkastelussa saavutetun identiteetin pysyvyys oli tyypillisempää miehille (4.1) kuin naisille (2.9), ja selkiintymättömän (m: 4.0, n: 4.2) identiteetin pysyvyys oli tyypillistä molemmille sukupuolille ikävaiheesta toiseen. Omaksutun poliittisen identiteetin pysyvyys oli myös tyypillisempi naisille (2.6) kuin miehille (1.8). Niille miehille, joilla oli 42-vuotiaana selkiintymätön identiteetti, oli epätyypillistä kuulua saavutettuun identiteettiin luokkaan (m: -3.3, n: -1.6) 50-vuotiaana. Sama ilmeni päinvastaisesti niillä miehillä ja naisilla, joilla oli saavutettu

identiteetti 42-vuotiaana. Heille oli epätyypillistä kuulua selkiintymättömään identiteettiiluokkaan (m: -2.9, n: -2.6) 50-vuotiaana. Niille naisille, joilla oli selkiintymätön identiteetti 42-vuotiaana, oli epätyypillistä kuulua omaksuttuun identiteettiiluokkaan 50-vuotiaana (m: -0.4, n: -2.3). Niillä naisilla, joilla oli omaksuttu identiteetti 42-vuotiaana, oli epätyypillistä kuulua selkiintymättömään identiteettiiluokkaan (m: -1.6, n: -2.0) 50-vuotiaana.

Elämäkatsomusidentiteetissä miehillä ilmeni tilastollisesti erittäin merkitsevää ja naisilla merkitsevää riippuvuutta ikävaiheesta toiseen. MSJ-tarkastelussa miehille tyypillisempää oli saavutetun identiteetin (5.6) pysyvyys kuin naisille (3.2) ikävaiheesta toiseen. Myös selkiintymättömän elämäkatsomusidentiteetin pysyvyys oli miehille (4.2) tyypillisempää kuin naisille (3.1), kuten myös omaksutun identiteetin (m: 3.3, n: 2.5) pysyvyys. Niille miehille, joilla oli 42-vuotiaana saavutettu identiteetti, oli epätyypillistä kuulua selkiintymättömään identiteettiiluokkaan 50-vuotiaana (m: -3.5, n: -1.0). Niille miehille ja naisille, joilla oli selkiintymätön identiteetti 42-vuotiaana, oli epätyypillistä kuulua saavutettuun identiteettiiluokkaan (m: -1.8, n: -2.1) 50-vuotiaana.

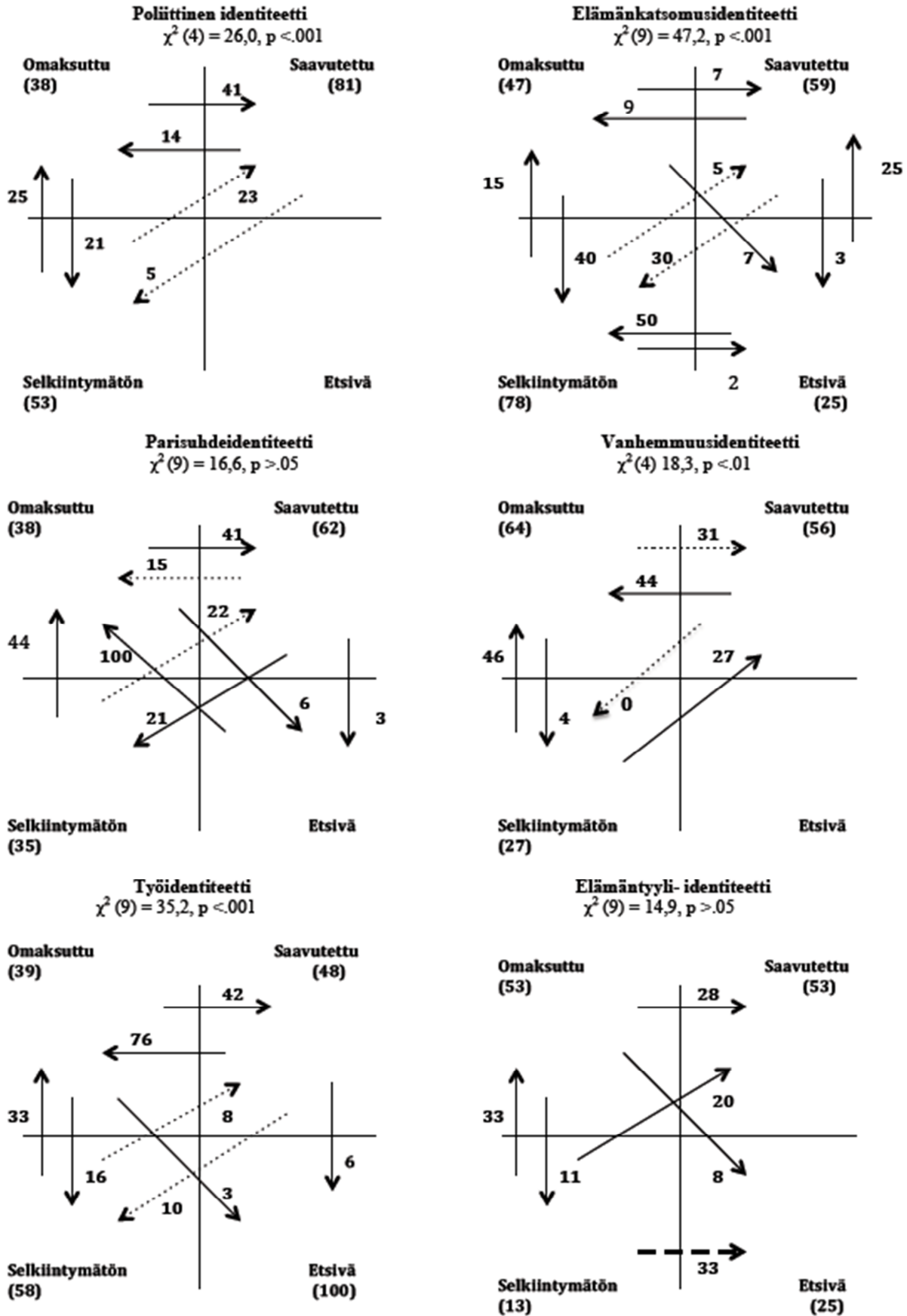
Parisuhdeidentiteetissä miehillä ilmeni melkein merkitsevää ja naisilla tilastollisesti erittäin merkitsevää riippuvuutta. MSJ-tarkastelussa saavutetun parisuhdeidentiteetin (m: 2.8, n: 3.1) pysyvyys oli tyypillistä kummallekin sukupuolelle ikävaiheesta toiseen. Miehille tyypillistä oli myös selkiintymättömän (1.8) ja naisille omaksutun parisuhdeidentiteetin (2.9). Niille naisille, joilla oli etsivä identiteetti 42-vuotiaana, oli tyypillistä kuulua selkiintymättömään identiteettiiluokkaan (m: -0.5, n: 3.5) 50-vuotiaana. Naisille, joilla oli 42-vuotiaana selkiintymätön identiteetti, oli tyypillistä kuulua omaksuttuun identiteettiiluokkaan (m: 1.5, n: 2.5) 50-vuotiaana. Niille miehille ja naisille, joilla oli saavutettu identiteetti 42-vuotiaana, oli epätyypillistä kuulua omaksuttuun identiteettiiluokkaan (m: -2.7, n: -3.8) 50-vuotiaana. Niille miehille ja naisille, joilla oli selkiintymätön identiteetti 42-vuotiaana, oli epätyypillistä kuulua saavutettuun identiteettiiluokkaan (m: -2.5, n: -2.6) 50-vuotiaana.

Vanhemmuusidentiteetissä miehillä ilmeni tilastollisesti erittäin merkitsevää ja naisilla merkitsevää riippuvuutta ikävaiheesta toiseen. MSJ-tarkastelussa selkiintymättömän (3,5), saavutetun (2.5) tai omaksutun (2.0) identiteetin pysyvyys oli tyypillisempää miehille. Saavutetun (2.8) tai omaksutun (2.0) vanhemmuusidentiteetin pysyvyys oli taas naisille tyypillisempää. Niille naisille, joilla oli saavutettu identiteetti 42-vuotiaana, oli epätyypillistä kuulua omaksuttuun identiteettiiluokkaan (m: -1.6, n: -2.8) 50-vuotiaana. Naisille, joilla oli saavutettu identiteetti 42-vuotiaana, oli epätyypillistä kuulua omaksuttuun (m: -1.6: n: -2.8) identiteettiiluokkaan 50-vuotiaana. Naisille, joilla oli omaksuttu identiteetti 42-vuotiaana, oli epätyypillistä kuulua saavutettuun identiteettiiluokkaan (m: -1.9, n: -2.0) 50-vuotiaana. Lisäksi niille miehille, joilla oli

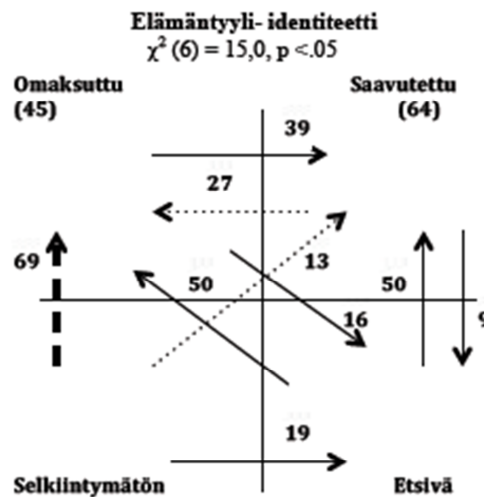
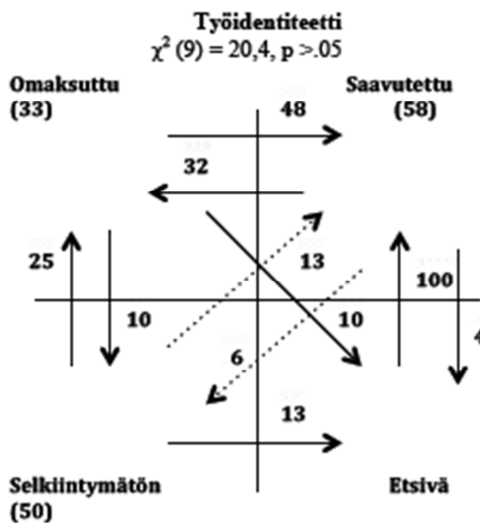
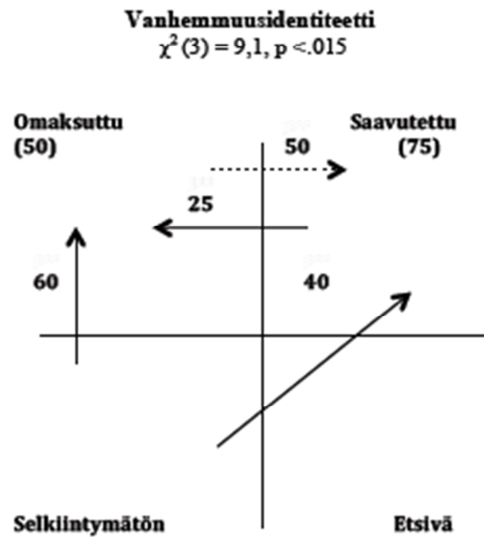
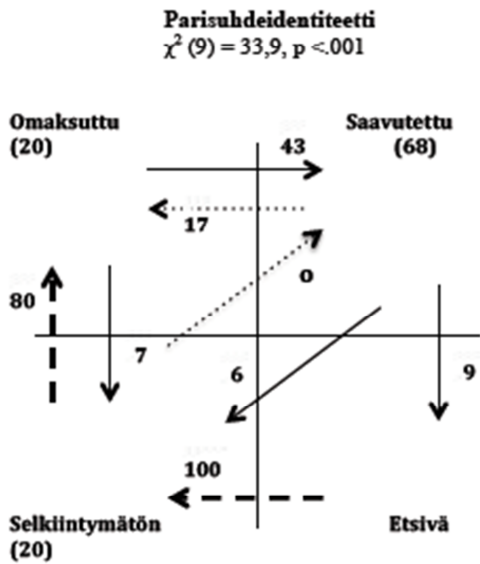
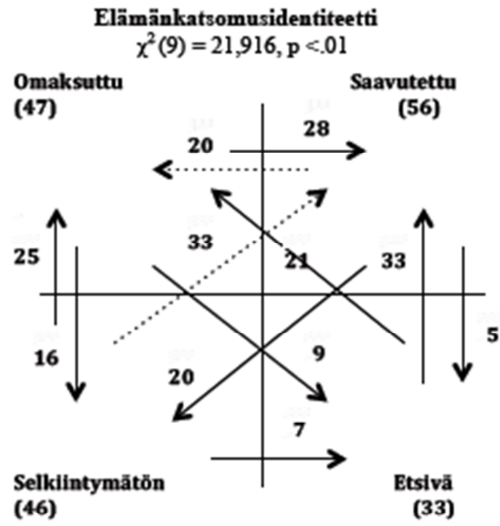
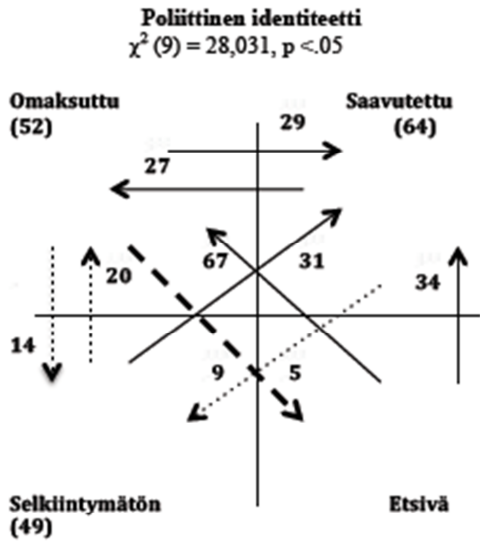
saavutettu identiteetti 42-vuotiaana, oli epätyypillistä kuulua selkiintymättömään identiteettiluokkaan (m: -2.0) 50-vuotiaana. MSJ-tarkastelussa naisilla ei ilmennyt selkiintymättömyyttä enää 50-vuotiaana.

Työidentiteetissä miehillä ilmeni tilastollisesti erittäin merkitsevää ja naisilla suuntaa antavaa riippuvuutta ikävaiheesta toiseen. MSJ-tarkastelussa selkiintymättömän (5.7) ja saavutetun (2.6) identiteetin pysyvyys oli tyypillistä kummallekin sukupuolelle. Miehille tyypillistä oli myös etsivän (4.2) ja selkiintymättömän (3.9) identiteetin pysyvyys, ja naisille taas selkiintymättömän (4.0) ja saavutetun (1.7) työidentiteetin pysyvyys. Niille miehille ja naisille, joilla oli 42-vuotiaana selkiintymätön identiteetti, oli epätyypillistä kuulua saavutettuun identiteettiluokkaan (m ja n: -2.4) 50-vuotiaana. Sama toistui myös päinvastaisesti; niille miehille ja naisille, joilla oli 42-vuotiaana saavutettu identiteetti, oli epätyypillistä kuulua selkiintymättömään identiteettiluokkaan (m: -2.2, n: -2.3) 50-vuotiaana.

Elämäntyö-identiteetissä ainoastaan naisilla ilmeni merkitsevää riippuvuutta ikävaiheesta toiseen. MSJ-tarkastelussa ilmeni, että saavutetun identiteetin (m: 2.7, n: 3.4) pysyvyys oli tyypillistä kummallekin sukupuolelle, ja miehille oli tyypillistä myös omaksutun identiteetin pysyvyys (1.8). Naisista niille, joilla oli 42-vuotiaana selkiintymätön identiteetti, oli tyypillistä kuulua omaksuttuun identiteettiluokkaan 50-vuotiaana (m: -0.7, n: 2.6). Niille miehille, joilla oli selkiintymätön identiteetti 42-vuotiaana, oli tyypillistä kuulua etsivään identiteettiluokkaan (m: 2.2, n: 0.8) 50-vuotiaana. Niille naisille, joilla oli selkiintymätön identiteetti 42-vuotiaana, oli epätyypillistä kuulua saavutettuun identiteettiluokkaan (m: -1.5, n: -3.1) 50 vuoden iässä. Naisille, joilla oli saavutettu identiteetti 42-vuotiaana, oli epätyypillistä kuulua omaksuttuun (m: -1.4, n: -2.7) identiteettiluokkaan 50-vuotiaana.

KUVIO 3. Miesten identiteetiloukkien siirtymät 42-vuotiaasta 50-vuotiaaksi (%). Suluissa olevat ovat luokituksensa säilyttäneitä. Katkoviivoista (MSJ) paksut osoittavat siirtymät, joissa on ollut tilastollisesti odotettua enemmän havaintoja ja ohuet osoittavat siirtymät, joissa on ollut tilastollisesti odotettua vähemmän havaintoja (n = 94–97).

KUVIO 4. Naisten identiteetiluokkien siirtymät 42-vuotiaasta 50-vuotiaaksi (%). Suluissa olevat ovat luokituksensa säilyttäneitä. Katkoviivoista (MSJ) paksut osoittavat siirtymät, joissa on ollut tilastollisesti odotettua enemmän havaintoja ja ohuet osoittavat siirtymät, joissa on ollut tilastollisesti odotettua vähemmän havaintoja (n = 103–105).

3.3. Identiteetin osa-alueiden pysyvyys ja muutos

Jatkoimme identiteetin osa-alueiden pysyvyyden ja muutosten testaamista ikävaiheiden 42 ja 50 välillä McNemarin testillä (taulukko 3). Valitsimme tarkasteluun mukaan ne identiteetin osa-alueet, joissa alustavan χ^2 -tarkastelun perusteella ilmeni tilastollista riippuvuutta. Raportoimme taulukkoon ainoastaan tulokset, joissa ainakin toisella sukupuolella tai sukupuolten yhteistarkastelussa esiintyi tilastollisesti merkitseviä yhteyksiä. *Poliittisella osa-alueella* miehillä ilmeni saavutetussa, ja naisilla selkiintymättömässä identiteetissä tilastollisesti erittäin merkitsevää yhteyttä ($p < .001$). Tuloksista ilmeni, että poliittisella osa-alueella sekä miehillä että naisilla muutos saavutettuun identiteettiin oli tyypillisempää kuin muutos selkiintymättömään identiteettiin. Miehillä muutos saavutettuun identiteettiin oli tyypillisempää kuin muutos siitä muualle, mutta naisilla muutos kumpaankin suuntaan oli lähes yhtä tyypillistä. Selkiintymättömässä poliittisessä identiteetissä muutos selkiintymättömästä muihin luokkiin oli tyypillisempää kuin muutos selkiintymättömään luokkaan, mutta tulokset olivat tilastollisesti merkitseviä ainoastaan naisilla. Miehillä saavutetun poliittisen identiteetin pysyvyys oli myös tyypillisempää kuin naisilla. Selkiintymättömyys pysyi noin puolella naisista. *Elämänkatsomuksen osa-alueella* tulokset olivat tilastollisesti merkitseviä ainoastaan miehillä ($p < .05$). Saavutetussa identiteetissä pysyvyyttä ilmeni miehillä yli puolella, ja siirtymät muihin olivat tyypillisempiä kuin siirtymät muista saavutettuun.

Työn osa-alueella ainoastaan naisten tulokset olivat saavutetussa identiteetissä tilastollisesti merkitseviä ($p < .01$). Naisilla saavutetun työidentiteetin pysyvyyttä oli lähes 60 %:lla ikävaiheesta toiseen. Muutokset saavutettuun ja saavutetusta pois olivat lähes yhtä tyypillisiä (n. 40 %). Sukupuolten yhteistarkastelussa ilmeni, että hyvin pienellä joukolla miehiä ja naisia ilmeni etsivää työidentiteettiä. Miehistä ja naisista 5 % siirtyi etsivään työidentiteettiin. *Elämäntyylin osa-alueella* ilmeni miehillä ($p < .05$) ja naisilla ($p < .01$) tilastollisesti merkitsevää yhteyttä. Etsinnän pysyvyyttä ilmeni neljänneksellä miehistä ja ei kenelläkään naisista. Miehistä 75 % ja naisista kaikki siirtyivät etsivästä identiteetistä muihin luokkiin. Vajaa 15 % miehistä ja naisista siirtyi etsivään elämäntyyli-identiteettiin. Testasimme identiteetin osa-alueiden muutosten lisäksi, löytyikö aineistosta MAMA- tai FAFA-sykleihin viittaavia muutoksia. McNemarin testissä ilmeni, että tilastollisesti merkitseviä muutoksia saavutetusta omaksuttuun identiteettiin löytyi naisilla työidentiteetissä ($p < .05$) ja miehillä poliittisessä identiteetissä ($p < .05$). Muutoksia saavutetusta etsivään identiteettiin ei ilmennyt sukupuolikohtaisissa tarkasteluissa millään osa-alueella, mutta sukupuolten yhteistarkastelussa niitä ilmeni elämäntyyli-identiteetissä ($p < .05$).

TAULUKKO 3. McNemarin testitulokset sukupuolittain tarkasteltuna. Taulukkoon on kirjattu tulokset, joissa ainakin toisella sukupuolella tai sukupuolten yhteistarkastelussa esiintyi tilastollisesti merkitseviä yhteyksiä.

	Miehet						Naiset						<i>p</i>	<i>p</i> yht.
	Luokan		pysyvyys		Muutos tasoon muista tasoista <i>n</i> %	Muutos tasosta muihin tasoihin <i>n</i> %	Luokan		pysyvyys		Muutos tasoon muista tasoista <i>n</i> %	Muutos tasosta muihin tasoihin <i>n</i> %		
	<i>n/N</i>	Pysyvä %	Ei pysyvä %	<i>p</i>			<i>n/N</i>	Pysyvä %	Ei pysyvä %	<i>p</i>				
	Poliittinen identiteetti													
Selkiintymätön Saavutettu	95/200	52.5 81.0	47.5 19.0	14.5 31.1	47.5 19.0	>.05 <.001	105/200	49.2 63.6	50.8 36.4	10.9 30.1	50.8 36.4	<.001 <.01	<.001 <.001	
	Elämäkatsomus-identiteetti													
Saavutettu	94/198	58.8	41.2	6.7	41.2	<.05	104/198	56.1	43.9	25.4	43.9	>.05		
	Työidentiteetti													
Etsivä Saavutettu	94/198	100.0 48.0	0 52.0	4.3 31.8	0 52.0	>.05 >.05	104/198	0 58.1	100 41.9	5.8 40.0	100.0 41.9	>.05 <.01	<.01 <.001	
	Elämäntyyli-identiteetti													
Etsivä	95/199	25.0	75.0	14.3	75.0	<.05	104/199	0	100	12.7	100.0	<.01		

3.4. Kokonaisidentiteetin pysyvyys ja muutos

Mallinsimme kokonaisidentiteettiä jatkuvalla muuttujalla, jonka toinen negatiivisia arvoja sisältävä ääripää kuvasi identiteetin selkiintymättömyyttä ja toinen positiivisia arvoja sisältävä ääripää saavutettua identiteettiä (-6/+6). Testasimme jatkuva-arvoista kokonaisidentiteettiä kuvaavaa muuttujaa MANOVA:lla. Kokonaisidentiteetissä ei tapahtunut muutosta 42-vuotiaasta 50-vuotiaaksi, ($F(1,200) = .149, p > .05$), mutta sukupuolella sen sijaan oli päävaikutusta ($p < .001$). Keskiarvokuvaajan tarkastelussa selvisi, että naisten pistemäärä oli lähempänä saavutettua identiteettiä kuin miesten. Molempien sukupuolten kokonaisidentiteetin keskiarvot olivat molemmilla mittauskerroilla positiivisia.

3.5. Elämäntapahtumien yhteys identiteetin kehittymiseen

Elämäntapahtumista tarkasteluun valittiin ne, joissa ilmeni χ^2 -riippumattomuustestissä tilastollista riippuvuutta identiteetin osa-alueiden kanssa. Identiteetin osa-alueista valitsimme tarkasteluun ne, joissa ilmeni McNemarin tulosten mukaan tilastollista merkitsevyyttä ikävaiheiden 42 ja 50 välillä. Muodostimme identiteettimuuttujista 42- ja 50-vuotiaana uusia neliluokkaisia summamuuttujia, jotka kuvasivat muutosta luokkaan, luokasta pois, muissa luokissa pysymistä ja luokan pysyvyyttä. Tarkastelimme näiden välistä yhteyttä multinomisella logistisella regressioanalyysillä käyttäen yhtä selittäjää kerrallaan. Emme tehneet sukupuolten välistä tarkastelua, sillä se olisi supistanut otoskoon ja niiden myötä identiteettiluokat liian pieniksi tämän menetelmän käyttöä varten. Testitulokset löytyvät taulukosta 4. Tuloksista kävi ilmi, että *parisuhteeseen ja perheeseen liittyvistä elämäntapahtumista* eroaminen oli poliittisessa identiteetissä vahvemmassa yhteydessä selkiintymättömän identiteetin pysyvyyteen kuin muissa identiteettiluokissa pysymiseen. Lisäksi se oli vahvemmin yhteydessä poliittisessa identiteetissä muutokseen muista identiteettiluokista (etsivä, omaksuttu, saavutettu) selkiintymättömään kuin muissa identiteettiluokissa pysymiseen. Mallin Pseudo- R^2 , joka on lineaarisen selityksasteen vastine kategorisille muuttujille oli .05.

Yllättävistä elämäntapahtumista onnettomuudet ja sairastumiset olivat vahvemmassa yhteydessä saavutetun elämäntapahtumien identiteetin pysyvyyteen kuin muissa identiteettiluokissa pysymiseen. Mallin Pseudo- R^2 oli .04. Onnettomuudet ja sairastumiset olivat myös vahvemmassa yhteydessä muutokseen saavutetusta työidentiteetistä pois kuin muissa identiteettiluokissa pysymiseen. Lisäksi

se oli vahvemmin yhteydessä työidentiteetissä muutokseen muista identiteettiiluokista saavutettuun kuin muissa identiteettiiluokissa pysymiseen. Saavutetun työidentiteetin pysyvyyden kohdalla tulokset olivat suuntaa antavia ($p = .053$). Mallin Pseudo- R^2 oli .103. Rikoksen uhriksi joutuminen oli vahvemmassa yhteydessä muutokseen muista identiteettiiluokista saavutettuun työidentiteettiin kuin muissa identiteettiiluokissa pysymiseen. Mallin Pseudo- R^2 oli .06.

TAULUKKO 4. Multinomisen logistisen regressioanalyysin tulokset elämäntapahtumien yhteydestä identiteetin kehittymiseen.

Malli	Muuttuja	B	SD	Wald ^b	p	OR	95% CI
Erojen yhteys poliittiseen identiteettiin	Selkiintymättömästä pois	.389	.590	.313	.576	1.48	.37-5.77
	Muista selkiintymättömään	1.998	.639	6.968	.008	7.38	1.67-32.54
	Selkiintymätön pysyy	1.293	.705	4.811	.028	3.65	1.15-11.57
Onnettomuuksien ja sairauksien yhteys elämäntapahtumien identiteettiin	Saavutetusta pois	.370	.408	.822	.365	1.45	.65-3.22
	Muista saavutettuun	.090	.5	.032	.857	1.09	.411-2.91
	Saavutettu pysyy	1.019	.375	7.368	.007	2.77	1.33-5.78
Onnettomuuksien ja sairauksien yhteys työidentiteettiin	Saavutetusta pois	1.752	.44	15.877	.000	5.77	2.44-13.65
	Muista saavutettuun	1.523	.525	8.421	.004	4.59	1.64-12.83
	Saavutettu pysyy	.820	.424	3.738	.053	2.27	.99-5.22
Rikoksen uhriksi joutumisen yhteys työidentiteettiin	Saavutetusta pois	.568	.736	.595	.440	1.77	.42-7.47
	Muista saavutettuun	1.897	.732	6.713	.010	6.67	1.59-28
	Saavutettu pysyy	-.049	.788	.004	.951	.952	.20-4.47

^bdf=1.

4. POHDINTA

Selvitimme tutkimuksessamme identiteetin kehittymistä keski-ikässä. Identiteettiä tarkastelimme osa-alueittain ja kokonaisidentiteettinä pysyvyyden ja muutoksen näkökulmasta. Lisäksi tutkimme elämäntapahtumien yhteyttä identiteettiiluokkien muutoksiin eri elämäntapahtumien välillä. Tarkastelimme edellä mainituissa myös mahdollisia sukupuolieroja. Tutkimuksemme keski-ikäisillä ilmeni Marcian (1966) alkuperäisten oletusten mukaisesta saavutetun ja omaksutun identiteetin pysyvyyttä sekä siirtymää etenkin saavutettuun identiteettiin 42 ja 50 vuoden välillä. Miesten ja naisten identiteettikehityksessä oli eroja, jotka näkyivät eri elämäntapahtumien identiteeteissä. Tarkastelemallamme ikävälillä sitoutumista näkyi työ-, parisuhde, vanhemmuus- ja elämäntapahtumien identiteeteissä, mutta identiteetin ideologisilla osa-alueilla ilmeni poikkeavaa muutosta.

Tämä voi selittyä sillä, että tutkimuksissa suomalaisten on todettu arvostavan läheisiä ihmissuhteita ja työtä (Pulkinen & Polet, 2010), jolloin arkielämään liittyvät asiat ovat luultavasti vahvemmin arjessa läsnä kuin poliittiset ja elämäntarkastukseen liittyvät asiat. Havaitimme sukupuolieroja ideologisissa, parisuhde-, vanhemmuus, työ- ja elämäntyyli-identiteetissä. Naisilla oli useammilla osa-alueilla saavutettu identiteetti kuin miehillä. Tämä näyttötyi kaikilla muilla identiteetin osa-alueilla paitsi poliittisessä identiteetissä, jossa tuloksemme olivat yhteneviä Goossensin (2001) tutkimustulosten kanssa. Ne osoittivat, että saavutettu poliittinen identiteetti oli miehillä tyyppillisempää kuin naisilla, ja naisilla selkiintymätön identiteetti oli vuorostaan tyyppillisempää kuin miehillä.

Nykyinen näkemys identiteetin kehittämisestä sisältää ajatuksen aikaisempiin identiteetti-tiloihin palaamisesta, eli taantumisesta (Kroger, 1996; Marcia, 2000, Stephen ym., 1992). Havaitimme näitä kehityssuuntia etenkin ideologisilla osa-alueilla, joissa identiteetin selkiintymättömyyden pysyvyys ja siihen siirtyminen näkyivät kummallakin sukupuolella. Tulokset olivat osittain yhdensuuntaisia aiempien tutkimustulosten kanssa (Fadjukoff, 2007; Fadjukoff ym., 2005; Pulkinen & Kokko, 2000), mutta tutkimuksessamme korostui aiemmista ikävaiheista poiketen poliittisen identiteetin selkiintymättömyyden väheneminen ja saavutetun identiteetin kasvu. Saavutettu poliittinen identiteetti oli tyyppisempi miehille, mutta myös selkiintymättömyys korostui molemmilla sukupuolilla. Naisilla taas esiintyi enemmän omaksuttua poliittista identiteettiä kuin miehillä. Sukupuolieroja poliittisessä identiteetissä 42-vuotiaana voi selittää se, että tutkimusten mukaan suomalaiset miehet ovat olleet naisia kiinnostuneempia politiikasta (Elo & Rapeli, 2012; Paloheimo, 2006). Vuonna 2008 käynnistynyt globaali finanssikriisi, vuonna 2007 alkunsa saanut vaalirahakohu ja poliittisen populismin nousu Suomessa saattoivat aiheuttaa tutkittavissa epävarmuutta poliittisesta kannasta, mikä puolestaan voi selittää selkiintymättömän identiteetin pysyvyyttä ja siirtymää siihen. Voi myös olla, että naiset ovat aiemmissa ikävaiheissa poliittisesti selkiintymättömiä, koska he ovat miehiä kiireisempiä työn ja perheen yhdistämisessä. Näin ollen politiikkaa ei ole välttämättä pohdittu aiemmissa ikävaiheissa, ja poliittisen identiteetin omaksuminen on saattanut olla helpompaa keski-ikässä.

Elämäntarkastusidentiteetissä ilmeni samankaltaista kehittämisestä kuin varhaisemmissa ikävaiheissa (Fadjukoff ym., 2005; Pulkinen & Kokko, 2000), sillä naisilla oli miehiä useammin omaksuttu tai saavutettu identiteetti, ja miehet olivat usein selkiintymättömiä. Tutkimustulos voi kertoa naisten ja miesten elämäntarkastuksellisista eroista, vaikka tässä tutkimuksessa haastateltavilta kysyttiin uskonnollisen näkemyksen lisäksi myös muita elämäntarkastuksia. Naisten on tutkimuksissa todettu olevan uskonnollisempia kuin miesten (Ketola, Kääriäinen, & Niemelä, 2007). Esimerkiksi vuoden 2008 ISSP-tutkimuksessa vain 44 prosenttia 44–54 vuotiaista

suomalaisista piti itseään uskonnollisena (Niemelä, 2011). Tämä kuvaa hyvin uskonnollisuuden vähenemistä ja henkisyyden lisääntymistä, jota ihmiset toteuttavat ja kokevat eri tavoin (Vincett & Woodhead, 2009; Woodhead, 2009). Uskonnollisuuden vähäisyys saattaa puolestaan heijastua evankelisluterilaisen kirkon jäsenmääriin, ja näiden yhteisvaikutus voi näkyä tutkimuksessamme selkiintymättömyytenä.

Tuloksemme olivat samansuuntaisia kuin Fadjukoffin ym. (2005) varhaisempia ikävaiheita koskevat tutkimustulokset, sillä naisilla oli useammin saavutettu parisuhdeidentiteetti kuin miehillä, joilla oli naisia useammin selkiintymätön parisuhdeidentiteetti. Selkiintymättömyys on aiemmissa tutkimuksissa liitetty muun muassa parisuhteen puuttumiseen (Whitbourne & Van Manen, 1996). Kuten Helson (1992) on esittänyt, voi olla että naisille on keski-iässä aiempiin ikävaiheisiin verrattuna mahdollista pyrkiä kohti saavutettua identiteettiä, kun heille jää enemmän aikaa toteuttaa itseään ja pohtia omia mahdollisuuksiaan. Aiemmissa tutkimuksissa ilmennyt (Pulkkinen & Kokko, 2000) omaksutun identiteetin korostuminen näkyi tutkimuksemme 50-vuotiailla miehillä vanhemmuuden osa-alueella. Tätä voi selittää se, että naisille on aiemmissa ikävaiheissa tyypillisempää käydä läpi vanhemmuuden etsintäprosessi kuin miehille (Kroger, 1997). Miehiin ei välttämättä kohdistu ympäristöltä yhtä paljon odotuksia isyydestä kuin naisiin kohdistuu äitiydestä, jolloin he saattavat omaksua naisia helpommin lapsuudesta vanhemmuuden mallit, tai puolison mielipiteet vanhemmuudesta.

Saavutettu työ- ja elämäntyyli-identiteetti olivat tyypillisempiä naisille kuin miehille, joilla ilmeni näillä osa-alueilla naisia useammin omaksuttua identiteettiä. Kyseisillä osa-alueilla ilmeni etsintää, mutta vallitseva kehityssuunta oli tästä huolimatta muihin identiteettiluokkiin siirtyminen. Tulokset kuvaavat hyvin aiempien tutkimustulosten tuottamaa tietoa etsinnän vähenemisestä aikuisiässä (Fadjukoff ym., 2005). Mahdollinen elämän uudelleenarviointi tai kriisin kokeminen ovat myös voineet näkyä tutkittavien vastauksissa ja liittyä tutkimuksessamme esiintyneeseen miesten etsivään elämäntyyli-identiteettiin tai heillä naisia useammin esiintyneeseen selkiintymättömään parisuhdeidentiteettiin. Tutkimuksissa on havaittu, että keski-ian ohittaneet suurten ikäluokkien miehet (baby boomers) kuvailivat herkästi mitä tahansa keski-iässä tapahtunutta vastoinkäymistään keski-ian kriisiksi (Farrell & Rosenberg, 1981; Rosenberg, Rosenberg, & Farrell, 1999). Myös Rosenbergin ym. (1999) näkemys 50. ikävuodesta otollisena käännekohtana ja Kokon (2010b) esille tuoma tutkittavien oma kokemus keski-ian kriisistä voivat heijastua etsintää koskevissa tuloksissamme. Frekvenssien vähäisyys etsivässä identiteettiluokassa hankaloitti analyysijä, mutta edellä esiteltyt tulokset antavat aihetta jatkotarkasteluille. Lisätutkimusta tarvitaan esimerkiksi siitä, millä tavoin etsinnän pysyvyys on yhteydessä ihmisten hyvinvointiin.

Tutkimustuloksemme tukivat mahdollisten MAMA- ja FAFAsyklar olemissaoloa. FAFAsyklar on selitetty aiemmin esimerkiksi ihmisen haluttomuudella aloittaa identiteetin etsintäprosessi uudelleen sekä omaksuttuun identiteettiin liittyvillä etsintäprosessia ehkäisevillä persoonallisuuden piirteillä, kuten vähäisellä avoimuudella (Cramer, 2000; Stephen ym., 1992). Paluu omaksuttuun identiteettiin voi myös johtua ihmisen taipumuksesta vältellä sisäisiä ristiriitoja, kuten liiallisesta muutoksesta aiheutuvaa ahdistusta. Saavutetun identiteetin pohdinta voi myös keskeytyä tai epäonnistua, tai ihmiselle voi olla vaikeaa luopua aiemmin saavutetusta identiteetistä. Aikuisiässä tapahtuvia siirtymiä omaksuttuun identiteettiin on selitetty historiallisten muutosten ja uhkaavien sosioekonomisten olosuhteiden, kuten 2008 alkaneen finanssikriisin aiheuttamalla identiteetin jäykistymisellä ja suvaitsemattomuuden lisääntymisellä (Erikson, 1982; Pulkkinen & Kokko, 2000). Omaksutusta identiteetistä on myös mahdollista siirtyä saavutettuun identiteettiin vielä keski-ian jälkeen. Tuloksemme olivat lähinnä viitteellisiä kahden mittauskerran asetelmasta johtuen, joten jatkossa syklar olisi syytä tarkastella useita mittauskertoja sisältävällä pidemmän aikavälin tarkastelulla. Tutkimuksemme rajoittui tiettyyn ajanjaksoon ja yksityiskohtaisempi tarkastelu toisi syklaristä enemmän tietoa. Syklar tarkastelu on aiemmissa tutkimuksissa ollut lähinnä teoreettista, joten tutkimuksemme tuottama tieto on arvokasta.

Toiseksi tutkimme kokonaisidentiteetin pysyvyyttä ja muutosta. Tuloksemme osoittavat identiteetin pysyvyyden keski-ässä, sillä kokonaisidentiteetissä ei tapahtunut muutosta ikävuosien 42 ja 50 välillä. Aiempien tutkimusten tavoin (Fadjukoff, 2007; Pulkkinen & Kokko, 2000) ja hypoteesiemme oletusten mukaisesti naisilla oli tutkimuksessamme miehiä useammin saavutettu kokonaisidentiteetti. Kolmanneksi tutkimme, olivatko keski-ikäisille tyypilliset ja poikkeukselliset sekä kriittiset ja yllättävät elämäntapahtumat yhteydessä identiteetin osa-alueiden muutoksiin ikävuosien 42 ja 50 välillä. Elämäntapahtumien yhteydet identiteettiin näkyivät etenkin työidentiteetissä, jossa ne liittyivät sekä työidentiteetin vahvistumiseen että muutokseen. Muutos kohti saavutettua saattaa liittyä suomalaisten korkeaan työn arvostukseen (Kontula, 2013; Pulkkinen & Polet, 2010). Työ on tärkeä osa elämää, ja sitä saatetaan pohtia keski-ässä enemmän kuin muita identiteetin osa-alueita. Eriksonin (1982) esille tuoma ajatus generatiivisuudesta ja keski-ian tuotteliaisuudesta voi todentua tutkimuksessamme työhön panostamisena. Porfeli ym. (2011) korostavat työidentiteetin keskeisyyttä teollistuneissa maissa, mikä voi myös heijastua tutkimustuloksiimme työidentiteetin vakiintumisena.

Aiemmistä tutkimustuloksista (Kroger & Green, 1996) poiketen avo- tai avioero eivät liittyneet tutkimuksessamme siirtymiin etsivään parisuhdeidentiteettiin, vaan yllättäen poliittisen identiteetin selkiintymättömyyteen. Kenties politiikka, jota ihmiset eivät välttämättä koe keskeiseksi osaksi elämäänsä, merkitsee entistä vähemmän ihmisille eron myötä. Eron myötä tulleet suuret muutokset

arjessa voivat mahdollisesti viedä suurimman osan ihmisen psyykkisistä voimavaroista, jolloin politiikka voi muuttua lähes merkityksettömäksi asiaksi omassa elämässä. Lisäksi toisin kuin aiemmissa tutkimuksissa (Anthis 2002a, 2002b; Kroger & Green, 1996), kuolemantapaukset eivät olleet yhteydessä identiteetin muutoksiin. Erikson (1982) toi esille, että identiteetin kypsymiseen liittyy oman elämän tarkoituksen asteittainen hyväksyminen ja tieto elämän rajallisuudesta, joten kenties tutkittavamme ovat hyväksyneet kuoleman luonnolliseksi osaksi elämää tai käsitelleet siihen liittyvää ahdistusta jo aiemmissa ikävaiheissa. Ihmiset myös kokevat kriittiset ja yllättävät elämäntapahtumat eri tavoin, jolloin oma käsitys tapahtuneesta on yhteydessä persoonallisuuden mahdolliseen pysyvyyteen tai sen muutoksiin (Sutin, Costa, Eaton, & Wethington, 2010).

Muita löydettyjä yhteyksiä identiteetin ja elämäntapahtumien välillä ilmeni onnettomuuksien, sairastumisten ja rikoksen uhriksi joutumisen kohdalla. Aiemmissa tutkimuksissa onnettomuudet ja sairastumiset on liitetty etsivään identiteettiin (Anthis 2002a, 2002b), mutta tutkimuksessamme yhteydet saavutettuun identiteettiin olivat yllättäen tyypillisempiä kuin yhteydet etsivään identiteettiin. Tätä voi selittää se, että kohdatessaan jotain traumaattista, ihminen voi arvostaa entistä enemmän sitä mitä hänellä on, jolloin identiteetti voi vahvistua entisestään ja tarvetta kyseenalaistamiselle ei ole. Tutkimustuloksemme antavat ennen kaikkea viitteitä siitä, että erityisesti kriittiset ja yllättävät elämäntapahtumat voivat liittyä ihmisten identiteetin muutoksiin. Tämä voi johtua siitä, että ennakoitavissa oleviin elämäntapahtumiin on enemmän aikaa valmistautua ja suhtautua, ja identiteetin uudelleenarvioinnille ei välttämättä ole tarvetta. Nämä identiteettiä mahdollisesti epätasapainottavat kokemukset, kuten rikoksen uhriksi joutuminen, kytkeytyivät yllättäen saavutetun identiteetin pysyvyyteen. Esimerkiksi Baumeister, Bratslavsky, Vohs, ja Finkenauer (2001) toivat esille, että negatiiviset elämäntapahtumat vaikuttavat ihmisen käsitykseen itsestään voimakkaammin kuin positiiviseksi mielletyt tapahtumat. Tämä voi selittää esimerkiksi sitä, miksi tutkimuksessamme solmitut avo- tai avioliitot eivät olleet yhteyksissä identiteetin muutoksiin kuten avo- ja avioerot.

Tutkimuksemme rajoitteena identiteettiä koskevassa aineistossa oli pitkä kahdeksan vuoden mittausväli, joka ei kattanut identiteetissä mahdollisesti tapahtuvia lyhyen aikavälin muutoksia. Tulevissa tutkimuksissa olisi hyvä keskittyä näihin, kuten myös aiemmissa pitkän aikavälin tutkimuksissa on tuotu ilmi (Klimstra, Hale, Quinten, Branje, & Meeus, 2010). Rajasimme elämäntapahtumien tarkastelun ikävälille 42–50, joten aiempien merkityksellisten elämäntapahtumien yhteys identiteetin kehittymiseen, sekä niiden kasautumisen näkökulma jäi tarkastelumme ulkopuolelle. Tutkimuksemme kattava ja edustava aineisto sekä pitkittäistutkimusasetelma olivat puolestaan vahvuutemme, mikä mahdollisti identiteetin pysyvyyden ja muutoksen tutkimisen. Myös Marcian pitkään käytetty identiteettihaastattelu, eri

koodaajien välinen korkea yhteisymmärrys ja aiemmissa tutkimuksissa hyväksi menetelmäksi todettu elämänhistorian kalenteri olivat vahvuksiamme (esim. Räikkönen, 2012). Tutkimuksemme tuotti uutta tietoa keski-ikäisten identiteettikehityksestä, sillä se keskittyi myöhempään keski-ikään kuin aiemmat tutkimukset. Tuotimme myös uutta tietoa ideologisten identiteettien kehityksestä ja FAFA-syklin olemassaolosta. Tutkimuksemme on toivottu lisä, sillä Fadjukoffin (2007) mukaan kansainväliset aikuisuuteen asti ulottuvat identiteettitutkimukset ovat harvinaisia. Toimme myös esille vähemmän tutkittua näkökulmaa identiteettitutkimuksessa, kun löysimme yhteyksiä elämäntapahtumien ja identiteetin muutosten väliltä. Keski-ikäisen identiteetin on ajateltu olevan melko pysyvä, mutta tutkimustulostemme mukaan etenkin kriittiset ja yllättävät elämäntapahtumat voivat liittyä identiteetin muutoksiin. Tulostemme yleistettävyyttä elämäntapahtumien ja identiteetin muutosten välisistä yhteyksistä hankaloittaa se, että emme tarkastelleet keski-ikää edeltäviä elämäntapahtumia.

Tulevaisuudessa olisi hyvä tarkastella elämäntapahtumien mahdollista kasautumista jo aiemmissa elämänvaiheissa. Lisäksi olisi hyvä myös kysyä henkilöiltä itseltään, ovatko he kokeneet elämäntapahtumien muuttaneen identiteettiään. Jatkossa tutkimuksissa voitaisiin myös huomioida yhteiskunnassa vallitsevien arvojen muutoksia identiteetin eri osa-alueilla. Esimerkiksi elämäntapahtumien yhteydessä olisi syytä ottaa huomioon uskonnon ja henkisyyden käsitteisiin liittyvä problematiikka, jotka voivat tarkoittaa eri asioita eri ihmisille (Woodhead, 2009). Ihminen ei välttämättä koe itseään uskonnolliseksi tai sitoudu muuhun elämäntapahtumukseen, mutta voi silti toteuttaa itseään henkisesti mielekkäällä tavalla. Tutkimustuloksiamme voidaan soveltaa etenkin identiteetin kehittymisen ymmärryksen lisäämisessä. Ymmärrys identiteetistä ja elämäntapahtumista on hyödyllistä esimerkiksi mielenterveystyössä toimiville, jotka kohtaavat eri elämäntilanteissa olevia ihmisiä. Kasvun ja kehityksen lisäksi myös ajoittaiset taantumukset ja selkiintymättömyys kuuluvat elämään.

LÄHTEET

Aldwin, C. & Levenson, M. (2001). Stress, coping, and health at mid-life: a developmental perspective. Teoksessa M. Lachman (toim.), *The handbook of midlife development*, (s. 188–214). New York: Wiley.

Anthis, K. (2002a). The role of sexist discrimination in adult women's identity development. *Sex Roles*, 47, 477–484.

Anthis, K. (2002b). On the calamity theory of growth: the relationship between stressful life events and changes in identity over time. *An International Journal of Theory and Research*, 2, 229–240.

Archer, (1993). Identity in relational contexts: a methodological proposal. Teoksessa J. Kroger (toim.), *Discussion on ego identity*, (s. 75–99). New Jersey: Erlbaum.

Axinn, W., Pearce, L. & Ghimire, D. (1999). Innovations in life history calendar applications. *Social Science Research*, 28, 243–264.

Baumeister, R. F., Bratslavsky, E., Vohs, K. D. & Finkenauer, C. (2001). Bad is stronger than good. *Review of General Psychology*, 5, 323–370.

Bergman, L.R., Magnusson, D., & El-Khoury, B.M. (2003). Studying individual development in an interindividual context: A person-oriented approach. Mahwah, NJ: Erlbaum.

Berzonsky, M. D. (2003). Identity style and well-being: does commitment matter? *Identity: An International Journal of Theory and Research*, 3, 131–142.

Berzonsky, M. D. & Adams, G. R. (1999). Re-evaluating the identity status paradigm: still useful after 35 years. Commentary. *Developmental Review*, 19, 557–590.

Brotherson, S. (2000). *Parental account of a child's death: influences on parental identity and behaviour*. Oregon State University.

Caspi, A., Moffitt, T. E., Thornton, A., Freedman, D., Amell, J. W., Harrington, H., Smeijers, J. & Silva, P. A. (1996). The life history calendar: a research and clinical assessment method for collecting retrospective event-history data. *International Journal of Methods in Psychiatric Research*, 6, 101–114.

Cramer, P. (2000). Development of identity: gender makes a difference. *Journal of Research in Personality*, 34, 42–72.

Cramer, P. (2004). Identity change in adulthood: the contribution of defence mechanisms and the life experiences. *Journal of Research in Personality*, 38, 280–316.

Erikson, E. H. (1982). *Lapsuus ja yhteiskunta* (2. painos). Jyväskylä: Gummerus.

Elo, K. & Rapeli, L. (2012). Poliittikatietämys ja poliittinen kiinnostus. Teoksessa S. Borg (toim.), *Muutosvaalit 2011*, (s. 139–155). Helsinki: Oikeusministeriö. Oikeusministeriön julkaisu; OMSO 16/2012. Helsinki: Edita. Fadjukoff, P. (2007). *Identity formation in adulthood*. Jyväskylän yliopiston psykologian ja sosiologian tutkimuskeskus 319. University of Jyväskylä.

Fadjukoff, P., Pulkkinen, L. & Kokko, K. (2005). Identity processes in adulthood: diverging domains. *Identity: An International Journal of Theory and Research*, 5, 1–20.

Farrell, M. P. & Rosenberg, S. D. (1981). *Men at midlife*. Boston: Auburn House.

Goossens, L. (2001). Global versus domain-specific statuses in identity research: a comparison of two self-report measures. *Journal of Adolescence*, 24, 681–699.

Grotevant, H. D., Thorbecke, W. & Meyer, M. L. (1982). An extension of Marcia's identity status interview into the interpersonal domain. *Journal of Youth and Adolescence*, 11, 33–47.

Helson, R. (1992). Women's difficult times and the rewriting of the life story. *Psychology of Women Quarterly*, 16, 331–347.

Helson, R., Steward, A.J. & Ostrove, J. (1995). Identity in three cohorts of midlife women. *Journal of Personality and Social Psychology*, 69, 544–557.

Kahn, S., Zimmerman, G., Csikszentmihalyi, M., & Getzels, J. W. (1985). Relations between identity in young adulthood and intimacy at midlife. *Journal of Personality and Social Psychology*, 49, 1316–1322.

Ketola, K., Kääriäinen, K. & Niemelä, K. (2007). Suomalaisten uskonnollisuuden muutokset. Teoksessa S. Borg, K. Ketola, K. Kääriäinen, K. Niemelä & P. Suhonen (toim.), *Uskonto, arvot ja instituutiot. Suomalaiset world values -tutkimuksissa 1981–2005*, (s. 47–58). Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto. Yhteiskuntatieteellisen tietoaarkiston julkaisuja 4.

Klimstra, T. A., Hale, W. W., Quinten, A. W. R., Branje, S. J. T., Meeus, W. H. M. (2010). Identity formation in adolescence: change or stability? *Journal of Youth Adolescence*, 39, 150–162.

Kokko, K. (2010a). Työ. Teoksessa L. Pulkkinen & K. Kokko (toim.), *Keski-ikä elämänvaiheena*. Jyväskylän yliopiston psykologian laitoksen julkaisuja 352, (s. 32–39). Jyväskylän yliopiston psykologian laitos.

Kokko, K. (2010b). Mitä on keski-ikäisen hyvä psykologinen toimintakyky? *Psykologia*, 45, 300–315.

Kokko, K., Pulkkinen, L. & Mesiäinen, P. (2009). Timing of parenthood in relation to other life transitions and adult social functioning. *International Journal of Behavioral Development*, 33, 356–365.

Kontula, O. (2013). *Yhdessä vai erikseen? Tutkimus suomalaisten parisuhteiden vahvuuksista, ristiriidoista ja erojen syistä*. *Perhebarometri 2013*. Väestöntutkimuslaitos Katsauksia E 47/2013.

- Kroger, J. (1989). *Identity in adolescence. The balance between self and other*. London: Routledge.
- Kroger, J. (1996). Identity, regression and development. *Journal of Adolescence*, 19, 203–222.
- Kroger, J. (1997). Gender and identity: the intersection of structure, content, and context. *Sex Roles*, 36, 747–770.
- Kroger, J. (2000). *Identity development. Adolescence through adulthood*. Thousand Oaks: Sage Publications.
- Kroger, J. (2003a). What transits in an identity status transition? *Identity: An International Journal of Theory and Research*, 3, 197–220.
- Kroger, J. (2003b). What transits in an identity status transition: a rejoinder to commentaries. *Identity: An International Journal of Theory and Research*, 3, 291–304.
- Kroger, J. (2007). *Identity development. Adolescence through adulthood (2. painos)*. Thousand Oaks: Sage Publications.
- Kroger, J. & Green, K.E. (1996). Events associated with identity change. *Journal of Adolescence*, 19, 477–490.
- Kroger, J. & Haslett S. J. (1991). A comparison of ego identity status transition pathways and change rates across five identity domains. *The International Journal of Aging and Human Development*, 32, 303–330.
- Kroger, J. & Marcia, J.E. (2011). The identity statuses: origins, meanings, and interpretations. Teoksessa S. J. Schwartz, K. Luyckx & V. L. Vignoles (toim.), *Handbook of identity theory and research*, (s. 31–53). New York: Springer.
- Lachman, M. (2004). Development in midlife. *Annual Review of Psychology*, 55, 305–331.
- Mallory, M. E. (1989). Q-sort definition of ego identity status. *Journal of Youth and Adolescence*, 18, 399–412.
- Marcia, J. E. (1964). *Determination and construct validity of ego identity status. Unpublished doctoral dissertation*. State University of New York, Buffalo.
- Marcia, J. E. (1966). Development and validation of ego identity status. *Journal of Personality and Social Psychology*, 3, 551–558.
- Marcia, J. E. (1980). Identity in adolescence. Teoksessa J. Adelson (toim.), *Handbook of adolescent psychology*, (s.109–137). New York: Wiley & Sons.
- Marcia, J. E. (1987). The identity status approach to the study of ego identity development. Teoksessa T. Honess & K. Yardley (toim.), *Self and identity. Perspectives across the lifespan*. (s. 161–171) London: Routledge.

Marcia, J. E. (2001). A commentary on Seth Schwartz's review of identity theory and research. *Identity: An International Journal of Theory and Research*, 1, 59–65.

Marcia, J. E. (2002). Identity and psychosocial development in adulthood. *Identity: An International Journal of Theory and Research*, 2, 7–28.

McKee-Ryan, F., Song, Z., Wanberg, C. R. & Kinicki, A. J. (2005). Psychological and physical well-being during unemployment: a meta-analytic study. *Journal of Applied Psychology*, 90, 53–76.

Meeus, W., Decovic, M. & Iedema, J. (1997). Unemployment and identity in adolescence: a social comparison perspective. *The Career Development Quarterly*, 45, 369–380.

Meeus, W., Iedema, J., Helsen, M. & Vollenbergh, W. (1999). Patterns of adolescent identity development: review of literature and longitudinal analysis. *Development Review*, 19, 419–461.

Metsäpelto, R.-L., Polet, J., Kokko, K., Rantanen, J., Kinnunen, M.-L., Pitkänen, T., Lyyra, A.-L., & Pulkkinen, L. (2010). Tutkimuksen toteutus. Teoksessa L. Pulkkinen & K. Kokko (toim.), *Keski-ikä elämänvaiheena*, (s. 5–19). Jyväskylän yliopiston psykologian laitoksen julkaisuja 352. Jyväskylän yliopiston psykologian laitos.

Niemelä, K. (2011). Heikkeneekö uskonnollisuus ikäryhmissä? Uskonnollinen kasvatus ja sen merkitys uskonnollisuuden selittäjänä. Teoksessa K. Ketola, K., Niemelä, H., Palmu & H., Salomäki (toim.), *Uskonto suomalaisten elämässä. Uskonnollinen kasvatus, moraalit, onnellisuus ja suvaitsevaisuus kansainvälisessä vertailussa*, (s. 40–59). Yhteiskuntatieteellisen tietoarkiston julkaisuja 9. Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. Tampereen yliopisto.

Nummenmaa, L. (2009). *Käyttäytymistieteiden tilastolliset menetelmät*. Helsinki: Tammi.

Paloheimo, H. (2006). Asenteet poliittisia instituutioita ja toimijoita kohtaan. Teoksessa S., Borg (toim.), *Suomen demokratiaindikaattorit*, (s. 128–153). Helsinki: Oikeusministeriö. Oikeusministeriön julkaisuja 2006:1. Helsinki: Edita.

Payne, K. (2009). The reformulation of identity in older women with advanced cancer. The University of Alabama.

Porfeli, E., Lee, B., Vondracek, F. & Weigold, I. (2011). A multi-dimensional measure of vocational identity status. *Journal of Adolescence*, 34, 853–871.

Pulkkinen, L. (1996). *Lapsesta aikuiseksi*. Jyväskylä: Atena Kustannus Oy.

Pulkkinen, L. (2010). Perhe. Teoksessa L. Pulkkinen & K., Kokko (toim.), *Keski-ikä elämänvaiheena*, (s. 26–30). Jyväskylän yliopiston psykologian laitoksen julkaisuja 352. Jyväskylän yliopiston psykologian laitos.

Pulkkinen, L., Fyrstén, S., Kinnunen, U., Kinnunen, M. L., Pitkänen, T. & Kokko, K. (2003). *40+ Erään ikäluokan selviytymistarina*. Jyväskylän yliopiston psykologian laitoksen julkaisuja 349. Jyväskylän yliopiston psykologian laitos.

Pulkkinen, L., & Kokko, K. (2000). Identity development in adulthood: A longitudinal study. *Journal of Research in Personality*, 34, 445–470.

Pulkkinen, L. & Polet, J. (2010). Tyydytystä ja huolta aiheuttavat asiat elämässä. Teoksessa L. Pulkkinen & K. Kokko (toim.), *Keski-ikä elämänvaiheena*, (s. 75–90). Jyväskylän yliopiston psykologian laitoksen julkaisuja 352. Jyväskylän yliopiston psykologian laitos.

Riches, G. & Dawson, P. (1996). ‘An intimate loneliness’: evaluating the impact of a child’s death on parental self-identity and marital relationships. *Journal of Family Therapy*, 18, 1–22.

Rosenberg, D. S., Rosenberg, H. J. & Farrell, M. P. (1999). The midlife crisis revisited. Teoksessa S. L. Willis & J. D. Reid (toim.), *Life in the middle. Psychological and social development in middle age*, (s.47–77). San diego: Academic Press.

Räikkönen, E. (2012). *Is timing everything? A longitudinal perspective on adult transitions, their antecedents, and psychological implications*. Jyväskylä longitudinal study of personality and social development. Jyväskylä studies in education, psychology and social research 448. University of Jyväskylä.

Saari, S. (2000). *Kuin salama kirkkaalta taivaalta. Kriisit ja niistä selviytyminen*. Keuruu: Otavan Kirjapaino Oy.

Saari, S., Kantanen, I., Kämäräinen, L., Parviainen, K., Valoaho, S. & Yli-Pirilä P. (2009). *Hädän hetkellä – psyykkisen ensiavun opas*. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

Schaie, K. & Willis, S. (2002). *Adult development and aging*. New Jersey: Prentice Hall.

Schwartz, S. J. (2001). The evolution of eriksonian and, neo-eriksonian identity theory and research: a review and integration. *Identity: An International Journal of Theory and Research*, 1, 7–58.

Schwartz, S. J. (2002). Convergent validity in objective measures of identity status: implications for identity status theory. *Adolescence*, 37, 609–625.

Schwartz, S. J. & Montgomery, M. J. (2002). Similarities or differences in identity development? The impact of acculturation and gender on identity process and outcome. *Journal of Youth and Adolescence*, 31, 359–372.

Siegel, S. & Castellan, N. J. (1988). *Nonparametric statistics for the behavioral sciences*. New York: McGraw-Hill.

Sneed, J. R., Krauss Whitbourne, S. & Culang, M. E. (2006). Trust, identity, and ego integrity: modeling Erikson’s core stages over 34 years. *Journal of Adult Development*, 13, 148–157.

Stephen, J., Fraser, E. & Marcia J. E. (1992). Moratorium-achievement (Mama) cycles in lifespan identity development: value orientations and reasoning system correlates. *Journal of Adolescence*, 15, 283–300.

- Sutin, A., Costa, P., Eaton, W. & Wethington, E. (2010). Turning points and lessons learned: stressful life events and personality trait development across middle adulthood. *Psychology and Aging*, 25, 524–533.
- van Hoof, A. (1999). The identity status approach: in need of fundamental revision and qualitative change. *Developmental Review*, 622–647.
- Vincett, G. & Woodhead, L. (2009). *Religions in the modern world: traditions and transformations*. London: Routledge.
- Waterman, A. S. (1999). Identity, the identity statuses, and identity status development: a contemporary statement. *Developmental Review*, 19, 591–621.
- Whitbourne, S. & Van Manen, K.-J. (1996). Age differences in and correlates of identity status from college through middle adulthood. *Journal of Adult Development*, 3, 59–70.
- Willis, S.L. & Reid, J.D. (1999). *Life in the middle. Psychological and social development in middle age*. San diego: Academic Press.
- Winnicott, D. W. (1975). *Through paediatrics to psycho-analysis*. New York: Basic Books.
- Woodhead, L. (2009). Spirituality and christianity: the unfolding of a tangled relationship. Teoksessa G. Giordan & W. H. Swatos (toim.), *Religion, spirituality and everyday practice*, (s.-3–21). London: Springer.